

ปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร
กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

Factors of Strength and Forms of Social Capital in Agricultural Communities:
A Case Study of Talokapo Subdistrict, Yaring District, Pattani Province

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์

โดย

นางสาวนุรยานา	เจะเอง	รหัสนักศึกษา 406522001
นางสาวอามีเราะห์	อูเซ็ง	รหัสนักศึกษา 406522035
นางสาวสุเปียนี	อาเยาะแซ	รหัสนักศึกษา 406522040

หัวข้อพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน
หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายงานวิจัย

ปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร
กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

Factors of Strength and Forms of Social Capital in Agricultural Communities
A Case Study of Talokapo Subdistrict, Yaring District, Pattani Province

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์

โดย

นางสาวนุรยานา	เจะเอง	รหัสนักศึกษา	406522001
นางสาวอามีเราะห์	อุเซ็ง	รหัสนักศึกษา	406522035
นางสาวสุเปียนี	อาเยาะแซ	รหัสนักศึกษา	406522040

หัวข้อพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน
หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

- หัวข้อพิเศษ** : ปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
: Factors of Strength and Forms of Social Capital in Agricultural Communities
A Case Study of Talokapo Subdistrict, Yaring District, Pattani Province
- ชื่อผู้วิจัย** : นางสาวนุรยานา เจะเอง, นางสาวอามีเราะห์ อุเซ็ง, นางสาวสุเปียนี อาเยาะแซ
- คณะ/หน่วยงาน** : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน
- มหาวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- ปีการศึกษา** : 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร และ2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าเกษตรกรชุมชน ชาวเกษตรกร กำนัน จำนวน 18 คน ผู้วิจัยเลือกโดยอาศัยกรอบทฤษฎีและดุลพินิจของผู้วิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับการทำงานในพื้นที่จึงสังเกตเห็นความสามารถของผู้ให้ข้อมูล โดยการคัดเลือกตามคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมีวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและจัดทำข้อสรุปเชิงอุปนัย นำข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย

จากการวิเคราะห์ผลปรากฏว่า รูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนเกษตรกรตะโละกาโปร์ประกอบด้วย 1) แหล่งทุนทางสังคม ทั้งจากครัวเรือน เครือข่ายภายในชุมชน และหน่วยงานภายนอก 2) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างสมาชิก และ 3) การกระทำทางสังคมที่สะท้อนผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ และการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย การยึดคำสอนบรรพบุรุษ และการน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนตะโละกาโปร์มีศักยภาพด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

คำสำคัญ : ปัจจัยความเข้มแข็ง; รูปแบบทุนทางสังคม; กลุ่มเกษตรกร

Special Topic : Factors of Strength and Forms of Social Capital in Agricultural Communities A Case Study of Talokapo Subdistrict, Yaring District, Pattani Province

Researcher's Name : Ms. Nurayana Che-eng, Ms. Amiroh Auseng, Ms. Supianee Aryohsae

Faculty/Department : Faculty of Humanities and Social Sciences, Bachelor of Political Science Program, governance and public law

University : Yala Rajabhat University

Academic Year : 2025

Abstract

This research study on the factors of community resilience and social capital patterns within agricultural groups, specifically in the Talo Kapo subdistrict community, Yaring district, Pattani province, aims to: 1) study social capital patterns in driving agricultural groups, and 2) examine factors influencing the resilience of agricultural groups. This qualitative research involved 18 key informants, including the subdistrict administrative organization president, subdistrict administrative organization council members, community agricultural leaders, farmers, and village headmen. The researchers selected these informants based on theoretical frameworks and their own judgment. Additionally, the researchers were familiar with working in the area and recognized the informants' capabilities. The informants were selected based on recommendations from relevant individuals in the area using purposive sampling and in-depth interviews. This data was used to synthesize key issues and draw inductive conclusions, presenting the information in descriptive text format.

The analysis revealed that the social capital model of the Talo Kapo agricultural community consists of: 1) social capital sources from households, internal community networks, and external organizations; 2) kinship relationships, trust, and cooperation among members; and 3) social actions reflected thru knowledge exchange and joint activities. Factors influencing community strength include community leaders, member participation, effective management, relationships with local government, physical land characteristics, support from network partners, adherence to ancestral teachings, and the adoption of the Sufficiency Economy principle. The study concludes that the Talo Kapo community has the potential for economic and social stability based on strong social capital and can develop sustainably in the future.

Keywords: Strength Factors; Social Capital; Agricultural Groups

กิตติกรรมประกาศ

หัวข้อพิเศษฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ช่วยศาสตราจารย์ คมวิทย์ สุขเสณีย์ และคณะกรรมการหัวข้อพิเศษที่ได้ให้คำแนะนำ ติดตามความก้าวหน้าและคอยให้กำลังใจอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์คมวิทย์ สุขเสณีย์ผู้สอนในรายวิชาการวิจัยทาง รัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน และคณะอาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตทุกคน ที่เสียสละ อดทนอบรมสั่งสอน ว่ากล่าว ตักเตือน ในความเมตตากับผู้วิจัยเหนือกว่าครูที่จะพึงมีให้กับศิษย์โดยทั่วไป ซึ่ง ผู้วิจัย ขอขอบคุณไว้เป็นอย่างสูงขอขอบคุณคณะกรรมการหัวข้อพิเศษทุกท่าน ที่ได้เสนอความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานชิ้นนี้ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และครอบครัวอันเปรียบเสมือน กัลยาณมิตรที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นกำลังใจมาตลอดคุณค่าอันพึงมีของรายงานจากหัวข้อพิเศษฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ(ภาษาไทย).....	ก
บทคัดย่อ(ภาษาอังกฤษ).....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง	6
2.2แนวคิดทุนทางสังคม	8
2.3แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	11
2.4แนวคิดความมั่นคงด้านอาหาร	14
2.5แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย.....	18
2.6แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร.....	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
กรอบแนวคิดการวิจัย	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	30
เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	33
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	33
บทที่ 4 ผลการวิจัย	35
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	52
สรุป.....	52
อภิปรายผล	55
ข้อเสนอแนะ.....	61

บรรณานุกรม	63
บุคลากร.....	65
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	
(เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย).....	68
ภาคผนวก ข	
(ประวัติผู้วิจัย)	72
ภาคผนวก ความ	
(ภาพถ่ายกิจกรรม)	74

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาคเกษตรกรรมถือเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจไทยที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศ ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรแสดงให้เห็นว่าภาคเกษตรกรรมมีส่วนสนับสนุนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศประมาณร้อยละ 8-10 และจ้างงานประชากรไทยกว่าร้อยละ 30 ของแรงงานทั้งประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะข้าว ยางพารา และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากอ้อยและมันสำปะหลัง ซึ่งสร้างรายได้จากการส่งออกให้กับประเทศ (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2566) สำหรับภาคการผลิตที่ได้รับผลกระทบ คือ ภาคอุตสาหกรรมหดตัวลงร้อยละ 5.9 และภาคเกษตรกรรมหดตัวลงร้อยละ 3.6 ซึ่งความเสียหายทางเศรษฐกิจในวงกว้างนี้ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นเหตุให้อัตราการว่างงานเพิ่มสูงขึ้น ชั่วโงมการทำงานลดลง และส่งผลให้สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่อยู่ในระดับสูงอยู่แล้วมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ความสำคัญของภาคเกษตรไม่ได้จำกัดเพียงแค่มิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรักษาความมั่นคงทางอาหาร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบท ภาคเกษตร จึงเป็นกลไกสำคัญในการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การพัฒนาภาคเกษตรให้มีความยั่งยืนจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยในระยะยาว การลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาค ส่วน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, 2565)

อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากขึ้น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในเชิงความผันผวน ความถี่ และขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนระบบผลิตทางการเกษตรที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561) โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยเกิดปรากฏการณ์ฝนแล้ง น้ำท่วม และความผันผวนของอุณหภูมิที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงและเกิดความเสียหายต่อพืชผลเป็นประจำ ประกอบกับปัญหาต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะราคาปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ และน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้เพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน ทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหากำไรที่ลดลงและหนี้สินที่เพิ่มขึ้นนอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นอีกหนึ่งความท้าทายสำคัญ

เนื่องจากแรงงานหนุ่มสาวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ความท้าทายเหล่านี้ต้องการแนวทางการแก้ไขที่เป็นระบบและยั่งยืน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2565)

จังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีความหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม พื้นที่นี้เผชิญกับปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดปัตตานีมีการเติบโตที่ไม่เสถียร โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) มีแนวโน้มหดตัว ประชาชนจำนวนมากประสบปัญหาความยากจน นอกจากนี้ รายได้จากการท่องเที่ยวยังลดลง เนื่องจากขาดความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยในพื้นที่ ด้านสังคม จังหวัดปัตตานีประสบกับความไม่สงบและความขัดแย้งที่ยาวนาน ส่งผลให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ปัญหาความยากจนและโอกาสทางการศึกษายังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ ด้านสิ่งแวดล้อม จังหวัดปัตตานีเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบุกรุกป่าชายเลนและการกัดเซาะชายฝั่ง อ่าวปัตตานีเสื่อมโทรม ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มลดลงจากการบุกรุกทำลายและการขยายพื้นที่ทางการเกษตร ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดปัตตานี การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

“กลุ่มชุมชนเข้มแข็ง” หมายถึง กลุ่มของประชาชนในชุมชนที่รวมตัวกันอย่างสมัครใจเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีระบบการจัดการตนเองที่ดี มีทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น ความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความรู้ร่วมกัน และเครือข่ายที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ (นฤมล ภิญญินวัฒน์, 2561)

ทุนทางสังคมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการพัฒนาและบริหารจัดการตนเอง ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความร่วมมือระหว่างกลุ่ม การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการใช้ความรู้ท้องถิ่น การศึกษารูปแบบทุนทางสังคมของกลุ่มเข้มแข็งในชุมชนจึงสามารถสะท้อนถึงศักยภาพในการจัดการตนเองและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนในภาพรวมได้ (สงวนดี, 2566)

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในแต่ละชุมชน เช่น ภาวะผู้นำของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิก การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ความสามารถในการจัดการทรัพยากร และการเข้าถึงตลาด เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้เห็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในมิติต่าง ๆ และนำไปสู่การพัฒนาเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีศักยภาพด้านการเกษตรและทรัพยากรในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็เผชิญกับความท้าทายจาก

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ในพื้นที่ ทำให้การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ ตำบลตะโละกาโปร์ยังมีจุดแข็งที่สำคัญ โดยเฉพาะบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนผ่านการเกษตรที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นการปลูกพืชพื้นบ้านอื่น ๆ ที่ใช้ทั้งเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในท้องตลาด ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง รวมถึงการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน ถือเป็นจุดเด่นที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนนี้ อีกทั้งยังมีความพยายามของผู้นำท้องถิ่นและคนรุ่นใหม่ในการส่งเสริมเกษตรกรรมแบบยั่งยืนและเชื่อมโยงกับการพัฒนาอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการค้าขายออนไลน์ ซึ่งเป็นทิศทางที่น่าจับตามองในอนาคต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี งานวิจัยชิ้นนี้เมื่อเสร็จสิ้นแล้วจะช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมและกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ โดยเฉพาะรูปแบบของทุนทางสังคมที่เป็นรากฐานของความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรอย่างแท้จริง การเข้าใจปัจจัยเหล่านี้จะทำให้สามารถสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรได้ตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการสร้างเครือข่าย ความเป็นผู้นำ การพัฒนาองค์ความรู้ หรือการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่และเติบโตของกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

คำถามในวิจัย

- 1.3.1 รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีมีรูปแบบอย่างไร
- 1.3.2 ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษามุ่งศึกษาทุนทางสังคมและปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ความไว้วางใจ (Trust) เครือข่ายทางสังคม (Social Networks) การมีส่วนร่วม (Participation) และบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ที่ส่งผลต่อการรวมกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ภาวะผู้นำ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การมีส่วนร่วมของสมาชิก และศักยภาพในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเนื้อหาการศึกษาเน้นวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงคุณภาพที่สะท้อนความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของตำบลตะโละกาโปร์

2. ด้านผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 18 คน ได้แก่

1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์	จำนวน 1 คน
2.สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์	จำนวน 1 คน
3.หัวหน้าเกษตรกรชุมชน	จำนวน 1 คน
4.ชาวเกษตรกร	จำนวน 14 คน
5.กำนัน	จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

4. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการศึกษา 4 เดือน ตั้งแต่ มิถุนายน 2568 ถึง กันยายน 2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ได้ทราบเกี่ยวกับรูปแบบทุนทางสังคมกลุ่มเข้มแข็งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- 2.ได้ทราบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.รูปแบบทุนทางสังคม หมายถึง กลุ่มเกษตรกรสะท้อนถึงความสัมพันธ์และความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มกับภายนอก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อเลี้ยงการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ความ

ไว้วางใจ ความช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกถือเป็นแกนกลางของทุนทางสังคมนี้ โดยความสัมพันธ์เหล่านี้อาจอยู่ในระดับใกล้ชิด เช่น สมาชิกที่เป็นเครือญาติหรือมีพื้นฐานชุมชนเดียวกัน ซึ่งเอื้อให้เกิดการสนับสนุนและความรู้สึกผูกพัน อีกทั้งยังขยายออกไปสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นหรือเครือข่ายที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน และเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรมากขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มเกษตรกรที่มีทุนทางสังคมเข้มแข็งยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอำนาจสูงกว่า เพื่อรับการสนับสนุนเชิงนโยบาย เงินทุน หรือองค์ความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มและความยั่งยืนในระยะยาว

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็ง หมายถึง กลุ่มเกษตรกรนั้น มักเกี่ยวข้องกับระดับของความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือประวัติการรวมกลุ่มและความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน หากกลุ่มมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันมาก่อน มักจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่มั่นคง อีกทั้งบทบาทของผู้นำที่มีความโปร่งใสและเป็นกลางก็มีผลอย่างมากต่อการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสมาชิก นอกจากนี้ การสื่อสารที่เปิดกว้างและทั่วถึง การมีกฎระเบียบที่ชัดเจน และการจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง

3. กลุ่มเข้มแข็ง หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีความร่วมมือระหว่างสมาชิกในระดับสูง มีความสามารถในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และสามารถเชื่อมโยงกับภายนอกเพื่อรับการสนับสนุนหรือขยายโอกาสทางเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม กลุ่มลักษณะนี้มักมีความโปร่งใสในการบริหาร มีระบบการตรวจสอบ มีเวทีให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงความเข้มแข็งของทุนทางสังคมที่อยู่ภายในกลุ่ม

4. ชุมชนตะโลาะกาโปร์ หมายถึง "อ่าวปูน" ซึ่งเป็นชื่อของตำบลในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ได้ชื่อมาจากการที่ในอดีตมีการนำเปลือกหอย (สันนิษฐานว่าเป็นหอยขาวหรือหอยแครง) มาเผาไฟจนเป็นปูนขาวเพื่อใช้กินกับหมาก ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านที่ตั้งอยู่ริมทะเลและมีทรัพยากรป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องกลุ่มเข้มแข็งของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง
- 2.2 แนวคิดทุนทางสังคม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.4 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย
- 2.5 แนวคิดความมั่นคงด้านอาหาร
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) ให้ความหมายว่าชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สนธยา พลศรี (2545) ให้ความหมายของชุมชนว่า "ชุมชน" หมายถึง กลุ่มทาง สังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดการและพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อความยั่งยืนในระยะยาว ส่วนความหมายของ “ชุมชน” นั้น สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน มีความสัมพันธ์กันทั้งทางกายภาพและทางสังคม มีการติดต่อสื่อสาร เรียนรู้ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายใต้บรรทัดฐาน วัฒนธรรม หรือค่านิยมร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาและดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน

ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

วารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565) ได้กล่าวถึง มูลเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิ่งงาม อําเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่พบว่า

1. ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านศรัทธารักษ์แผ่นดินเกิดจากรุ่นสู่รุ่นรวมถึงการพัฒนาความรู้พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียงควบคู่กัน
2. ด้านสมาชิกในชุมชนการยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนโดยคณะกรรมการมาจากผู้ัน หมู่บ้านที่สืบทอดจากสายเลือด ผู้นำศาสนา ผู้นำการบริหาร
3. ด้านการบริหารงานชุมชนที่ชัดเจนโดยมีผู้ใหญ่บ้านป่าดิ่งงามเป็นผู้ัน 1ชุมชน และคณะกรรมการชุมชนดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้าน
4. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ทุกครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงตัวเองได้ มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ส่วนใหญ่ลูกหลานเมื่อศึกษาสำเร็จแล้วกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน มีชาวต่างประเทศมาศึกษาดูงาน
5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาลปิงโค้ง โดยความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลต่อมิติความไว้วางใจต่อกัน สิ่งที่สำคัญมีการติดต่อช่วยเหลือต่อเนื่อง
6. ด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัย และเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าส่งเสริมความสัมพันธ์ "คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า" พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าดิ่งงามอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา
7. ด้านชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ภาคีเครือข่าย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำดอยผาแดง

สำนักงานเกษตรอำเภอเขียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง เป็นต้น

8. ด้านชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ ความเข้มข้นวิถีในชีวิตชาวบ้านที่ผูกพัน กับธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า การเกษตรเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนผลผลิต วัฒนธรรมแบบช่วยเหลือกัน

9. ด้านชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้น้อมนำหลัก"เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" มาเป็นกรอบดำเนินงานในการจัดการที่ดิน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน จัดระบบพื้นที่การทำไร่หมุนเวียน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าถึงสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนาแบบพอเพียง

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านป่าดิงงามมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ มาจากผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรักและศรัทธาในท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้พื้นถิ่น จากรุ่นสู่รุ่น พร้อมการบริหารงานที่ชัดเจนและมีการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนซึ่งยอมรับผู้นำจากหลากหลายภาคส่วน ทั้งทางสายเลือด ศาสนา และการบริหาร ชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก สามารถเลี้ยงตนเองได้ และลูกหลานมีแนวโน้มกลับมาพัฒนาบ้านเกิดหลังเรียนจบ ความสัมพันธ์กับเทศบาลมีทั้งทางการและไม่เป็นทางการ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและการช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ชุมชนมีการจัดสรรอย่างสมดุลระหว่างที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และป่า โดยอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายหลายหน่วยงาน ทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ขณะเดียวกันยังยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษ ดำรงชีวิตตามวิถีเกษตรแบบพอเพียง มีวัฒนธรรมการช่วยเหลือกัน และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.

แนวคิดทุนทางสังคม

ความหมายทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม (Social capital) เป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมประสาน "การจัดการภาคีสาธารณะ" (Public governance) ให้เชื่อมติดกัน พร้อมๆ กับตัวมันเองได้กลายเป็นกลไกการกำกับทิศทาง (Steering) ที่กระทำทางอ้อมผ่านสภาพแวดล้อมแห่งการกระทำอันทำให้การจัดการภาคีสาธารณะสามารถดำเนินไปได้ อย่าง มีบูรณาการ (Peters, 2010; Agranoff & McGuire, 2001) มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของคำ ว่า "ทุนทางสังคม" เอาไว้อย่างค่อนข้างชัดเจน ดังนี้

Bourdieu (1985) เขาได้กล่าวถึงทุนทางสังคม โดยจำแนกทุนออกเป็น 3 รูปแบบ คือ ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) และทุนทางสังคม ซึ่งทุนเหล่านี้จะ ส่งผลให้ผู้ที่ครอบครองประสบความสำเร็จทางการศึกษา ทุนรูปแบบหนึ่งสามารถ

เปลี่ยนไปเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง (Convertibility of capital) เช่น นำทุนทางเศรษฐกิจมาแปลงเป็นทุนทางสังคมหรือนำทุนทางวัฒนธรรมมาแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ฯลฯ แต่ประเด็นสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นยุทธวิธีสำคัญ ที่บุคคลใช้เพื่อการผลิตซ้ำของทุน Fukuyama (1999) ในผลงานที่มีชื่อเสียงชื่อ "Social Capital and Civil Society" ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคม หมายถึง บรรทัดฐานทางสังคมที่ดำรงอยู่เฉพาะหน้าในขณะนั้น ซึ่งสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD, 2001) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม หมายถึง การเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่ายด้วยกัน พร้อม ๆ กับมีบรรทัดฐาน ค่านิยมและความเข้าใจ ร่วมกัน การเกิดความร่วมมือขึ้นภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ทุนทางสังคมถูกสร้างขึ้นภายในระดับของครอบครัว ชุมชน บริษัท และสถาบันหรือหน่วยในการบริหารระดับชาติและระดับภูมิภาค โดยทั่วไปแล้วแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมจะสัมพันธ์กับแนวคิดที่ว่าด้วยประชาสังคม อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจและเครือข่ายเกี่ยวข้องกับสถาบันและองค์กรสาธารณะ ทุนทางสังคมถูกฝังแน่นอยู่ในบรรทัดฐานและสถาบัน ซึ่งรวมถึงองค์ภาวะทางด้านกฎหมายและสาธารณะ (Public and legal entities) จุดสนใจของการวิเคราะห์อาจขยายไปสู่กลุ่มที่แตกต่างกันที่อยู่ภายในประชาสังคมเดียวกัน เช่น กลุ่มเพศภาวะ (Gender) กลุ่มอาชีพ กลุ่มที่ใช้ภาษาต่างกัน และกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น (OECD, 2001) สามารถจัดกลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมเอาไว้ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

ประการแรก แนวคิดที่ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ สร้างความสนใจต่อแรงจูงใจของบุคคลที่กระตุ้นให้เขาลงทุนเพื่อสะสมทุนทางสังคม การกระตุ้นให้เขาเข้าไปร่วมสังสรรค์กับบุคคลอื่น โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวัตถุระยะสั้น นอกจากนี้ยังให้ความสนใจต่อการออกแบบสถาบันและผลกระทบของสถาบัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอีกด้วย

ประการที่สอง แนวคิดที่ให้ความสำคัญทางด้านรัฐศาสตร์ ให้ความสนใจต่อบทบาทของสถาบันและบรรทัดฐานทางสังคมและการเมืองในการก่อรูปพฤติกรรมของมนุษย์ประการที่สาม แนวคิดทางสังคมวิทยา ให้ความสนใจต่อการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมในการกำหนดแรงจูงใจของมนุษย์ ทำให้พวกเขาเน้นความสำคัญของลักษณะของการจัดระเบียบองค์กรทางสังคมในฐานะที่เป็นทุนทางสังคม เช่น ความไว้วางใจและเครือข่ายของการดำเนินกิจกรรมทางสังคมในฐานะของพลเมือง

ประการสุดท้าย แนวคิดทางมานุษยวิทยา ได้พัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะที่มีสัญชาตญาณโดยธรรมชาติที่ต้องการร่วมมือกันในรูปแบบของสมาคม (Natural instincts for association) อันเป็นพื้นฐานทางด้านชีววิทยาที่ทำให้เกิดระเบียบทางสังคมขึ้น

สรุปได้ว่า แนวคิดทุนทางสังคม หมายถึง เครือข่าย ความสัมพันธ์ และบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม

ในสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนา โดยทุนทางสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงองค์กรและสถาบันต่าง ๆ และมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงภาคีต่าง ๆ ให้ทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการอธิบายและวิเคราะห์จากหลากหลายศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา โดยต่างก็เน้นย้ำบทบาทของความสัมพันธ์ทางสังคม การมีส่วนร่วม และความร่วมมือซึ่งกันและกันเป็นหัวใจของทุนทางสังคม

รูปแบบทุนทางสังคม

ปณิศา งามเจริญ (2567) ได้กล่าวถึง เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมและองค์ประกอบพื้นฐานของทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ แหล่งทุนทางสังคม รูปแบบความสัมพันธ์ และการกระทำทางสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่ 1 แหล่งทุนทางสังคม

แหล่งทุนทางสังคมของทุนทางสังคมภายในครัวเรือนของเกษตรกรเกิดจากสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ และเพื่อนสนิทที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและมีระยะเวลาของความสัมพันธ์เกิน 10 ปีขึ้นไป สำหรับทุนทางสังคมภายในชุมชนเกิดจากเพื่อนร่วมงาน รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่โดยมีได้จำกัดอยู่แค่ในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ แต่ยังคงรวมไปถึงลูกค้า เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอื่น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเกิดจากสถาบันที่เป็นทางการต่างๆ เช่น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ข้าราชการในพื้นที่ ภาคเอกชนและเครือข่ายเกษตรกรนอกพื้นที่

ด้านที่ 2 รูปแบบความสัมพันธ์

ลักษณะของทุนทางสังคมภายในครัวเรือนและทุนทางสังคมภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอนที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งที่มีลำดับชั้นหรืออำนาจที่แตกต่างกันผ่านสถาบันหรือองค์กรต่างๆที่เป็นทางการรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนถึงความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่มเกษตรกร

ด้านที่ 3 การกระทำทางสังคม

ทุนทางสังคมภายในครัวเรือนเป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน เกษตรกรสามารถปรึกษาหารือหรือบอกเล่าปัญหาของตนเองได้อย่างสนิทใจ เช่น ปัญหาการทำเกษตร ปัญหาเรื่อง ธุรกิจ รวมถึงเกษตรกรจะรู้สึกไว้วางใจและรับฟังคำแนะนำจากบุคคลในกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนทุนทางสังคมภายในชุมชน เป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคย หรือมีความแตกต่างในแง่ของสถานภาพทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชน เป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีอำนาจแตกต่าง

กันผ่านสถาบันที่เป็นทางการต่างๆ สำหรับการกระทำทางสังคม จะพบว่า ทูททางสังคมภายในครัวเรือนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ คือ รูปแบบการสนทนาจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กันคนเคย ไม่มีเวลาเฉพาะจงจงในการพูดคุย ในขณะที่ทูททางสังคมภายในชุมชนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการ คือมีรูปแบบการพูดคุยปรึกษาที่ค่อนข้างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ความไว้วางใจจะเกิดจากเรื่องของการปรึกษาหารือหรือเรื่องการทำงานเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทูททางสังคมภายนอกชุมชนการกระทำทางสังคมจะเน้นจากการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การอบรม การเรียนต่างๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบทูททางสังคมตามแนวคิดของ(ปิ่นนิภา งามเจริญ, 2567) แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของความสัมพันธ์และการกระทำทางสังคมที่เกิดขึ้นในกลุ่มเกษตรกรปลูกผักอินทรีย์ โดยทูททางสังคมประกอบด้วยแหล่งทุนทั้งภายในครัวเรือน ชุมชน และภายนอกชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือและความไว้วางใจในกลุ่มเกษตรกร ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนมีลักษณะแบบเท่าเทียมและไม่เป็นทางการ ในขณะที่ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกเป็นไปในลักษณะมีลำดับชั้นและผ่านช่องทางที่เป็นทางการมากขึ้น การกระทำทางสังคมจึงสะท้อนถึงระดับความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันตามลักษณะของแหล่งทุนทางสังคมแต่ละระดับ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน นับเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เพราะในการสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชนนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้วิธีการต่างๆที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดโครงการพัฒนาจากงานภาครัฐบาลหรือหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนานั้น และสิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่เหมาะสมนั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการที่คนหนึ่งซึ่งขาดเสียมิได้ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน Public Participation Approach เพราะถือว่าเป็นกระบวนการที่มีส่วนช่วยให้การสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น ทั้งนี้อาจได้กล่าวว่าเป็น ชุมชนที่กินได้จะเกิดขึ้นได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนภายในชุมชนนี้เองจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในให้กลายเป็น"ชุมชนเข้มแข็ง" ได้ กล่าวคือ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมใน

กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำร่วมพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังกับการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาของชุมชนของตนเอง (จินตวีร์ เกษมสุข, 2557)

ชัชรี นฤทุม (2548) ได้กล่าวไว้ว่า "การมีส่วนร่วม" ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งอาจกล่าวได้ว่า หากโครงการพัฒนาใด ไม่นำกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมไปใช้ มักจะไม่ได้รับการยอมรับจากนักพัฒนาและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งมักจะมีการคาดหมายว่า โครงการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จค่อนข้างน้อย หรือถ้าสำเร็จก็จะไม่มีความยั่งยืนในการ พัฒนาดังนั้น การมีส่วนร่วม จึงมีความสำคัญต่อการบริหารงาน

มัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร (2548) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าคือ การกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยงาน เล็กๆ ทางการเมืองที่เป็นระดับรากหญ้าทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการ ปกครองส่วน ท้องถิ่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2548): ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในมิติของความรู้สึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา สนับสนุน ความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่นให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ ประเมินผลโครงการ นั้น ๆ ได้เข้าร่วมในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง มีทั้งสิทธิ และหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการ ดำเนินการอย่างแข็งขัน หมายถึง มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม การมีส่วนร่วมคือการที่ได้มีการจัดการเพื่อความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรในสภาพสังคมนั้น ๆ

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ไปจนถึงการดำเนินการและ ประเมินผล โดยเน้นการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน การมีส่วนร่วมจึงถือเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ได้ อีกทั้งยังเป็นการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง ของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้โครงการพัฒนามีความยั่งยืนและเกิดผลในทาง ปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชัชรี นฤทุม (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการ พัฒนาการเกษตร ในหลายด้าน ปัจจัยที่มีส่วนเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้น มีปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม อยู่ 4 ประการ ดังนี้

ปัจจัยด้านคน ซึ่งประกอบด้วย ประชาชน ผู้นำนักพัฒนาหรือคนนอกปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ต้องมีระบบข้อมูล ข่าวสารที่เป็นระบบระเบียบและใช้การได้ดีมีเป้าหมายร่วมกัน ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์กรสถานที่ตั้งสามารถเข้าถึงได้ง่าย (การคมนาคมสะดวก และง่ายต่อการขอรับบริการ) ต้องมีช่องให้คนใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ลักษณะ ปัจจัยด้านภายนอก ได้แก่ การมีกลไกของรัฐทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เอื้อต่อการบริหารงาน

การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในการฟังหรือร่วมกันให้เกิดการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารเพื่อสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีความหลากหลาย และไม่แสดงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงอำนาจเหนือประชาชนมีความยืดหยุ่น ด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจ สิทธิด้าน ผู้กระตุ้นหรือผู้สนับสนุน มีความจริงใจ ใฝ่หาความรู้ ค้นหาผู้นำ และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม ด้านผู้นำควรมีความจริงใจ ช่วยเหลือชุมชน เป็นที่ยอมรับจากชุมชน และด้านสังคมจิตวิทยา กระตุ้นให้เกิดการเป็น เจ้าของปัญหาและพร้อมในการร่วมใจแก้ไขปัญหานั้นๆ (ดวงพร หุ่นตระกูล, 2550)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องกับหลายด้าน ทั้งด้านบุคคล การบริหารจัดการ โครงสร้างองค์กร และปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีหากประชาชน ผู้นำ และหน่วยงานต่าง ๆ มีความเข้าใจและไว้วางใจกัน ใช้การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าถึงข้อมูลและร่วมตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ ผู้นำที่ความจริงใจและได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมถึงบรรยากาศทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ก็ล้วนเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและพร้อมร่วมมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน

ทฤษฎีความมั่นคงด้านอาหาร

ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร

ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วง ที่เกิดวิกฤตการณ์ทางอาหารตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่1970 โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กำหนดความหมายว่า "สภาวะ ที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ" แบ่งความหมายด้านความมั่นคงออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพ
2. การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสมรวมถึงสิทธิเพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) การใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภค โดยมี

ปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี

4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) ประชาชนหรือครัวเรือนหรือบุคคลต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน

ความมั่นคงทางอาหาร (Food security) เป็นประเด็นสำคัญที่หลายประเทศกำลังเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา (The developing countries) แนวคิดความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2513 (พร ทิพย์ ตีลังกานันท์, 2557) จากความสนใจในระดับโลกต่อภาวะอดอยากในบางทวีป เช่น แอฟริกา โดยมุ่งความสนใจไปที่เรื่องทางกายภาพและเศรษฐกิจ กล่าวคือ ความยากจน ความแห้งแล้ง ความมั่นคงทางอาหารเป็นคำศัพท์สำคัญที่มีปัญหาในการนิยามมากที่สุดคำหนึ่ง เพราะการนิยามคำว่า "ความมั่นคงทางอาหาร" มีมากกว่า 200 นิยาม และกว่า 450 ตัวชี้วัด (Raj Patel, อังใน, วีระ หวังสัจจะโชค, 2559) ด้วยเหตุนี้ผู้เชี่ยวชาญจึงขอยึดนิยามขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO (Food and Agriculture. Organization of the United Nation) จากงานประชุม 1996 World food summit (วีระ หวังสัจจะโชค, 2559) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร หมายถึงการที่ประชาชนในระดับบุคคล ครัวเรือน ภูมิภาค ประเทศชาติและสากล มีอาหารที่เพียงพออยู่ตลอดเวลา สามารถเข้าถึงอาหารได้ทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ ได้รับอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการที่ร่างกายต้องการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพและความหลากหลาย เพื่อให้มีชีวิตที่มีสุขภาพที่ดี (FAO, 1996)

แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร (Food security) ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่เพียงแค่นั้น แต่ถูกพัฒนาให้มีมิติตามพลวัตความเข้าใจของผู้คนในเรื่องบทบาทอาหารมากขึ้น เพราะการขาดแคลนอาหารไม่ได้เกิดจากอาหารไม่เพียงพอหรือหลักประกันทางนโยบายหรือกฎหมายเพียงเท่านั้น แต่เกิดจากการเข้าถึงไม่ถึงสิทธิทางอาหารในทางการเมืองที่ถูกครอบงำด้วยนายทุนเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม บทความนี้มีข้อถกเถียงว่าความมั่นคงทางอาหารเป็นกรอบการศึกษาที่ทำให้เห็นถึงปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ของความอดอยาก ความยากจนและการได้รับอาหารที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจประเด็นทางด้านอาหารต่าง ๆ ผู้เขียนมองว่าจึงต้องนำหลักการเรื่องของอติปไตยทางอาหาร' (Via Campesinas, 1996) มา ช่วยทำความเข้าใจปัญหาอันเกิดจากประเด็นความมั่นคงทางอาหารและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเป้าหมายหลักอยู่ที่การต่อสู้เพื่อฟื้นฟูอติปไตยทางอาหาร ซึ่งในส่วนที่สองนี้ จะอธิบายให้เห็นถึงปัจจัยและบริบท ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นอื่นที่ไม่ใช่เรื่องอาหารโดยตรง กล่าวคือ ปัญหาเรื่องที่ดิน ความเป็นธรรมทางสังคม การ

ลดความเหลื่อมล้ำและความเท่าเทียมกันต่อการเข้าถึงอาหาร ถูกนำมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบของแนวคิดความมั่นคงทางอาหารด้วย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับในด้านความอุดมสมบูรณ์ทางอาหาร ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายที่จะผลักดันให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นครัวโลก โดยปกติแล้วประเทศไทยแทบไม่เจอภาวะการขาดแคลนอาหาร เนื่องจากเป็นประเทศเกษตรกรรมสามารถผลิตอาหารในประเทศได้อย่างเพียงพอ และมีอาหารตามธรรมชาติที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ทำให้สถานการณ์เรื่องอาหารไม่อยู่ภายใต้บริบทค่านิยมความมั่นคงทางอาหารของโลก แต่จะอยู่ในประเด็นสาธารณสุข ได้แก่ เรื่องภาวะโภชนาการและความปลอดภัยด้านอาหาร แต่จะเห็นว่าในปัจจุบันนี้ประเทศไทยไม่ได้มีความมั่นคงทางอาหารเหมือนเช่นเคยอีกต่อไป โดยมีข้อมูลจากองค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติ (FAO) พบว่าคนไทยส่วนหนึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (Hunger) วิธีการวัด โดยเปรียบเทียบอาหารทุกชนิดที่คนไทยบริโภคและแปลงเป็นหน่วยแคลอรี (Calories) ซึ่งถ้าต่ำกว่าปริมาณมาตรฐานกิโลแคลอรีจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ, 2556)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ด้านอาหาร ซึ่งมีสาเหตุหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเข้าถึงปัจจัยการผลิตของเกษตรกร โดยเฉพาะปัญหาเรื่องที่ดิน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ต้นทุนการเกษตรสูง ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร การใช้สารเคมีซึ่งเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ การผูกขาดระบบตลาดและอาหารโดยกลุ่มนายทุน รวมถึงพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ ยังมีขบวนการไปเร่งรัดการเลิกเป็นชาวนาเร็วขึ้น และยิ่งเร่งรัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงโลกที่สามเป็นกลายฟาร์มของโลกด้วย (McMichael, Philip, 2009) ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนั้น บทความชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า การฟื้นฟูอธิปไตยทางอาหารของไทย ข้อเสนอหลักที่ผู้เขียนต้องการสร้างความเข้าใจต่อการต่อสู้เพื่อ "ฟื้นฟูอธิปไตยทางอาหาร*" (Food Sovereignty) (La Via Campesina, 2012) ให้มากขึ้น กล่าวคือ การจะมีอธิปไตยทางอาหารเกิดขึ้น จาก the Nyeleni Declaration ในปีค.ศ. 2007 กล่าวว่อธิปไตยทางอาหาร คือ "สิทธิของประชาชนที่จะกำหนดนโยบายเกษตรและอาหารของตนเองที่จะปกป้องและควบคุมการค้าและการผลิตทางการเกษตรภายในประเทศ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่จะกำหนดขอบเขตที่พวกเขาต้องการพึ่งพาตนเอง ที่จะจำกัดการทุ่มตลาด และที่จะให้ชุมชนประมงท้องถิ่นได้รับความสำคัญในการ จัดการการใช้และสิทธิต่อทรัพยากร" (Via Campesinas, 1996) และนอกจากนี้ สิทธิของประชาชนสำหรับการได้รับอาหารที่เหมาะสมทางร่างกายและวัฒนธรรมมีวิธีการผลิตที่ยั่งยืนและประชาชนมีสิทธิในการนิยามอาหารและระบบเกษตรกรรมของ ตัวเอง การกระจายและบริโภคอาหารจะมีหัวใจที่ระบบอาหารและนโยบาย มากกว่าความต้องการของตลาดและบริษัทต่างๆ (วีระ หวังสัจจะโชค, 2559)

นอกจากนี้ ผู้เขียนมองว่า การต่อสู้เพื่อฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหาร ยังรวมถึงการใช้และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะที่ดิน น้ำและเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้การมีอุปโภคบริโภคทางอาหารเป็นการให้ความสำคัญสูงสุดต่อสิทธิของประชาชนและ ชุมชน ที่จะมีอาหารยังชีพและทำการผลิตอาหารมากกว่าการให้ความสำคัญต่อการผลิตเพื่อขาย ส่วนแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร (Food security) ผู้เขียนเห็นว่า เป็นส่วนที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ การต่อสู้เพื่อฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหารมากขึ้นกล่าวคือ จะมีหนทางหรือวิธีใดบ้าง ที่เราจะสามารถสร้างการฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหารให้กลับมาเหมือนเดิม โดยชุมชนจะสู้และต่อรองอำนาจกับภาครัฐหรือนายทุนในเรื่องอะไรได้บ้างต่อการออกมาตรการหรือนโยบายเข้ามาบ่อนทำลายความมั่นคงทางอาหารในชุมชนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาแนวคิดความมั่นคงทางอาหารจะพบว่า เป็นแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่ผู้เขียนนำมาเป็นกรอบเพื่ออธิบายความพยายามที่นำมาสู่การต่อสู้ในการฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหาร โดยจะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มีความหมายต่างกันในแต่ละบริบทที่นำทฤษฎีมาเป็นตัวอธิบายปรากฏการณ์ ทั้งนี้ ผู้เขียนมองว่า ทฤษฎียังเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างคำอธิบายหรือการคาดการณ์ (Keith Dowding, 2016, pp. 68-71) ดังนั้น ปัญหาหลักของการฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหารมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป บางกลุ่มมองปัญหาความมั่นคงทางอาหารจากแง่มุมทางกายภาพ บางกลุ่มมองจากแง่มุมทางเศรษฐกิจ บางกลุ่มมองจากมุมมองทางการเมือง ซึ่งอมาตยา เช่น นักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รางวัลโนเบล ได้กล่าวไว้ว่า "ไม่มีสิ่งใดที่ปัญหาอาหารจะไม่ใช่เรื่องการเมือง" (พรทิพย์ ตีลกันันท์, 2557, หน้า 14) ด้วยเหตุนี้ การเมืองจึงมีส่วนกำหนดความเป็นไปของความมั่นคงทางอาหารและไม่มั่นคงทางอาหาร นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมีการฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหาร กล่าวคือในศตวรรษที่ 20 การทำลายความมั่นคงทางอาหารมาจากรัฐบาล อย่างเช่น รัฐบาลสังคมนิยม รัฐบาลเผด็จการการจัสติสอาหารภายในประเทศถูกนำมาเป็นประเด็นทางการเมือง ในการแสวงหาผลประโยชน์รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นมาตรการต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ขณะเดียวกัน จะเห็นได้ว่ารัฐบาลจำนวนมากละเลยการสนับสนุนชาวนาชาวไร่ โดยเฉพาะ พื้นที่ในชนบท แต่กลับให้การสนับสนุนคนเมืองด้วยการลดราคาสินค้าการเกษตรตกต่ำเพื่อให้ภาคเมืองเติบโต เมื่อชาวนาชาวไร่ไม่สามารถพึ่งพาตลาดที่เป็นธรรม ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินหรือทรัพยากรของตนเอง แรงจูงใจในการผลิตน้อยลง ปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารจึงเกิดขึ้น

ทั้งนี้ แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้การฟื้นฟูอุปโภคบริโภคทางอาหารของชุมชนท้องถิ่นที่พังทลายไปสามารถฟื้นฟูกลับมาได้ โดยประชาชนในฐานะปัจเจกชนสามารถเรียกร้องให้ภาครัฐสนับสนุนความจำเป็นของประชาชนในการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม ในแง่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประชาชนมีสิทธิว่าด้วยอาหารที่สามารถกระทำการตอบโต้ต่อรัฐและองค์กรอื่นใดก็ตามที่ดำเนินกิจกรรมหรือนโยบายที่กระทบต่อสิทธิ

อาหารของประชาชนตามข้อกำหนดในแผนของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของสหประชาชาติที่เน้นเรื่องความเป็นธรรมในการเข้าถึงและกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรในสังคม (Jefferson, 2010)

ดังนั้น ฐานการวิเคราะห์ของแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร เป็นฐานของแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ในเชิง รัฐศาสตร์ เป็นการมองจากโครงสร้างใหญ่ โดยมองจากภายนอกไปหา ระดับปัจเจกชนที่ถูกนิยามว่าอยู่ในสภาวะ อดอยาก ขาดอาหาร แนวคิดดังกล่าวเอื้อให้เกิดนโยบาย โครงการและกิจกรรมจากคนภายนอกไปสู่ชุมชน เพื่อดำเนินการสร้างภาวะความ มั่นคงทางอาหาร แต่วิธีการดังกล่าว กลับให้ความสำคัญต่อวิถีคิด ความรู้ คุณค่าและแนวทางการฟื้นฟู อธิปไตยทางอาหารน้อยจนเกินไป ทั้งนี้ ผู้เขียนมองว่า ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของแนวคิดความ

มั่นคงทางอาหาร คือ การละเลยมิติทางการเมือง ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน บทบาทของตัวแสดงภาคเอกชน นายทุน ที่เป็นเงื่อนไขสร้างภาวะความมั่นคง/ไม่มั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะการสร้างมิติทางการเมืองที่เปิดพื้นที่ให้แก่ประชาชนในการฟื้นฟู

อธิปไตยทางอาหารให้กลับมาเหมือนเดิม ทั้งในพื้นที่เขตเมืองและพื้นที่ชนบท

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย

ความหมายแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทยมีมานาน โดยเริ่มจากการเป็นระบบสหกรณ์ แนวคิดเชิงวัฒนธรรม และชุมชนหมู่บ้าน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของนักคิดที่สำคัญๆ ของไทยมีดังนี้

สด กุระมะโรหิต (พ.ศ. 2451-2521) ได้เสนอระบบสหกรณ์ ซึ่งสดเห็นว่าเป็น "ระบอบเศรษฐกิจแรงงานของประชาชนจัดโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ไม่อยู่ใต้การบงการของรัฐ ประชาชนจับกลุ่มประสานกันในรูปแบบราบ ไม่มียอด กลุ่มสมรรถน์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทั่วราชอาณาจักรเหล่านี้จะไม่ยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จะเข้าสู่ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในวงจรของกิจกรรมและเกิดเป็นตาข่ายสหกรณ์" สดได้พยายามเรียกร้องให้นำสหกรณ์มาใช้เป็นนโยบายเศรษฐกิจของชาติมาตลอด อายุของเขา เขาได้เขียนบทความเกี่ยวกับแนวคิดสหกรณ์เรื่อง เมืองสหกรณ์ และข้อคิดจากไร่แผ่นดินไทย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์ยังคงอยู่ แต่มีฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน และเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยยึดแนวทางการพัฒนา อุตสาหกรรม ในช่วง พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาแนวคิดเศรษฐกิจสมรรถน์ก็เริ่มจางหายไปการนำเสนอแนวคิดเรื่อง ชาวนา ของนักคิดไทยเริ่มปรากฏชัดอีกครั้งหนึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เป็นแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดนี้ศึกษาจิตสำนึกของชาวนา พยายามเข้าใจชาวนาตามแบบแผนของชาวนาเอง มีการนำเสนอทั้งแนวคิด และตัวอย่างการปฏิบัติกรอย่าง เป็น รูปธรรมของนักพัฒนาเอกชน

บาทหลวงนิพจน์ เทียนวิหกรกล่าวว่าชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิตและ ทิศทางของการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และแก่ความผสมกลมกลืน (harmony) กันในชุมชนการที่ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่มาได้เป็นเวลาช้านานเพราะมีความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและหากนับย้อนขึ้นไปสมาชิกก็มีบรรพบุรุษร่วมกันด้วยการพัฒนาชุมชนจึง ต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการ เอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะกระทำได้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (พ.ศ.2474) อาจารย์ประเวศเสนอให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อยๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน กลุ่มและองค์กรเหล่านี้อาจปรากฏในรูปชุมชน หมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มทางปัญญา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มเป็นแบบเท่าเทียมกัน ควรลดอำนาจและหน้าที่ของรัฐลง แล้วนำเอาอำนาจและหน้าที่นั้นกลับคืนมาที่องค์กร ซึ่งเมื่อหน้าที่เหล่านี้กลับเป็นขององค์กรย่อยแล้วก็อาจไม่ต้องใช้อำนาจก็ได้ นอกจากนี้ อาจารย์ประเวศยังต้องการให้ปรับปรุงวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเพิ่มธรรมะของศาสนาพุทธ และนำเอาวัฒนธรรมโดยเฉพาะวิชาการจากสากลเข้ามาผสมด้วยขณะเดียวกัน ชุมชนหมู่บ้านที่ปรับใหม่ก็จะมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น เพราะจะได้มีการโยกย้ายหน้าที่ ซึ่งขณะนี้ เป็นของ รัฐ คือ การพัฒนากลับมาเป็นของชุมชน และสลาย อำนาจรัฐลง

ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (พ.ศ.2484) เริ่มการศึกษาชุมชนหมู่บ้านโดยใช้กรอบมาร์กซิสต์ แต่ต่อมาได้เลื่อนตัวมาใกล้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น มีความพยายามที่จะผสมผสานแนวคิดมาร์กซิสต์กับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้านไทยเขาได้เริ่มศึกษาชุมชนหมู่บ้านด้วยตนเองโดยใช้ทฤษฎีการผลิตแบบเอเชียเป็นหลัก ซึ่งการใช้ทฤษฎีดังกล่าวทำให้ได้ข้อคิด 2 ประการคือ

ประการแรก การที่หมู่บ้านไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ เพราะถูกรัฐดึงเอาส่วนเกินไป แต่หมู่บ้านยังมีศักยภาพ มีเอกลักษณ์ของตนเอง ยังคงเก็บลักษณะสังคมและวัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือ กันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนบุพกาลเอาไว้ ซึ่งสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองของศาสตราจารย์ดร.ฉัตรทิพย์มีความเห็นว่า ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะพิเศษของสังคมและวัฒนธรรมไทย และเป็นเหตุผลพื้นฐานในการเสนอให้ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวทางของการพัฒนา

ประการที่สอง การใช้กรอบการวิเคราะห์แบบมาร์กซิสต์ทำให้ได้ความคิดว่า จะเข้าใจชุมชนได้จะต้องรู้ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับรัฐ และจะต้องปฏิเสธรัฐที่มีลักษณะเดิม การ

ปฏิเสธรัฐจะทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ฐานะและบทบาทของตนเองเด่นชัดขึ้น ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดีของ ชุมชนซึ่งถูกทำลายโดยรัฐ มีความสำคัญสูงสุดในการซื้อพื้นที่พลังชุมชน

การศึกษาชุมชนโดยใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์ ทำให้เห็นความสำคัญของการดำรงอยู่ของชุมชน หมู่บ้านผ่านข้ามระบบสังคมเศรษฐกิจแบบต่างๆ และทำให้มีความเห็นว่า ไทยไม่ควรพัฒนาในแนวทางทุนนิยม แต่ควรพัฒนาในแนวชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับสำนักกักตวัวัฒนธรรมชุมชน

แนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกจะมองว่าการพัฒนาเป็นการดำเนินการไปตามขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น โดยที่จะล่องพัฒนาความรู้ พร้อมในด้านต่างๆ ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสมจึงจะก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นมาได้ ในขณะที่กลุ่มที่สอง กลับมองว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้นั้นไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการไปตามขั้น ตอน การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการกระตุ้นหรือมีการชักนำด้วยปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนา เช่นจะต้องมีปัจจัยทุนที่ได้จากการสะสมมาก่อน โดยแนวคิดนี้มีความเชื่อว่าความ พร้อมสำหรับการพัฒนาเป็นสิ่งที่ยังสร้างขึ้นมาได้ การพัฒนาตามแนวคิดนี้มีความเชื่อว่าหาก ต้องการพัฒนาจะล่องเป็นการ พัฒนาแบบก้าวกระโดด เนื่องจากแนวคิดนี้เชื่อว่าประชาชนใน ชนบทส่วนใหญ่ไม่สามารถสร้างความพร้อมได้ตามความต้องการของนักพัฒนาที่เข้าไปส่งเสริมให้ เกิดการพัฒนา

นอกจากการพัฒนาชนบทที่เป็นไปตามสองแนวทางนั้น ยังสามารถที่จะพิจารณา แนวทางในการพัฒนาชนบท โดยแบ่งแยกให้เห็นข้อแตกต่างอย่างชัดเจนแล้ว จะแบ่งได้ 2 แนวทาง คือ

1) การพัฒนาชนบทแบบไม่มีความสมดุล ได้แก่ การพัฒนาจากบนลงล่าง (Top - down Development) การพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Botton -up Development) และการพัฒนาแบบทฤษฎีฝนหล่นจากฟ้า (Trickle Down Effeet Theory)

2) การพัฒนาชนบทแบบสมดุล เป็นลักษณะของการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (Self Help Development) และการพัฒนาชนบทแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation Development)

สำหรับปรัชญาของการพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของไทยนั้นจะต้อง ตั้งอยู่บนพื้นฐานความศรัทธาในตัวคนที่อยู่ในชุมชนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด โดยต้อง เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความเป็นผู้นำซ่อนอยู่ภายใน เมื่อใดก็ตาม ถ้ามีการพัฒนา พลังทั้งหลายที่ซ่อนอยู่ภายในเหล่านี้ขึ้นมา ในขณะเดียวกันก็เปิด โอกาสให้ผู้คนเหล่านี้มีโอกาสในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนทัศนคติ และพัฒนาขีดความสามารถให้ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ต่อสังคมเป็นอย่างดี ดังนั้นการพัฒนาหลังขีดความสามารถของคนใน ชุมชนทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของคนทุกคนและ ชุมชนโดยรวม เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้น หากต้องการจะให้

เศรษฐกิจของชาติมีความเจริญรุ่งเรือง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจในระดับล่าง หรือ เศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาก่อน เมื่อเศรษฐกิจ ชุมชนซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมบริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การกระจายผลผลิตได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและมีความเข้มแข็ง ในท้ายที่สุดเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศก็จะได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนตามมาด้วยเช่นกัน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะล่องมาจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจชุมชนของตนเอง เช่นการเข้ามามีส่วน ร่วมในการคิด มีส่วนร่วมในการทำ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาแต่ทั้งนี้จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถ และทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ หรือชุมชนสามารถจัดหามาได้ตามศักยภาพของตนเอง

สรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทยพัฒนาจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและการรวมกลุ่มของประชาชน เริ่มจากระบบสหกรณ์ที่เน้นการบริหารจัดการโดยประชาชนเอง ต่อมา มีการเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนและความกลมกลืนในชุมชน การลดบทบาทรัฐและส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มบริหารตนเองได้รับการเสนอ และมีการวิเคราะห์ชุมชนด้วยกรอบมาร์กซิสต์เพื่อเน้นการปกป้องทรัพยากรในชุมชน แนวคิดนี้เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องยึดฐานจากคนในชุมชน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทั้งคิด ทำ และรับผลประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร

ความหมายแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร

กลุ่มและองค์กรชุมชนมักจะถูกกล่าวถึงในลักษณะที่เป็นวิธีการทำงานที่จะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพราะการทำงานเป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชนนั้น เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนได้ค้นพบ และพัฒนาความรู้ความสามารถของตนไปพร้อมกับการเรียนรู้แลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น และเป็นส่วนสำคัญในการระดมพลังของชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของชุมชนไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ร่วมกัน อย่างไรก็ตามมักมีการอธิบายคำว่ากลุ่ม ในความหมายที่หลากหลาย แต่ในหน่วยนี้ จะกล่าวถึงกลุ่มในมิติของการส่งเสริมการเกษตรที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของกลุ่ม

กลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร มีแนวคิดที่สำคัญเช่นเดียวกับกลุ่มในชุมชนโดยทั่วไป โดยกล่าวถึงกลุ่มว่ามาจากแนวคิดของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมนุษย์ ที่จะดำรงอยู่ในฐานะของสัตว์สังคมที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างวัฒนธรรมทางสังคมร่วมกัน ซึ่งได้มีการอธิบายความหมายของกลุ่มในหลากหลายความหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มเรียนรู้

องค์กรชุมชน องค์กรชาวบ้านหรือองค์กรประชาชน มีการให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันในประเด็นของรายละเอียด โดยมีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลากหลายมุมมอง เช่น

Forsyth (2009: 3) ให้ความหมายของคำว่า กลุ่ม คือ การที่บุคคลสองคน หรือมากกว่า มีการติดต่อ สัมพันธ์กันและกันทางสังคม และณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2551) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า กลุ่ม คือ ระบบที่เกิดจากการรวมตัวกันระหว่าง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการไม่ว่าจะเป็นบรรทัดฐานของกลุ่มหรือบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกเพื่อที่จะทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ตลอดจนสมาชิกต่างมีความรู้สึกร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ในขณะที่ นที ขลิบทอง (2544: 64) ได้สรุปความหมายของกลุ่มไว้ว่า ความหมายของกลุ่มมีหลาย นิยามแล้วแต่ผู้ให้นิยามจะมองหรือศึกษากลุ่มในแง่มุมใด ซึ่งมีการให้คำนิยามของคำว่ากลุ่มออกเป็น 3 มุมมองด้วยกัน คือ มุมมองทางด้านสังคมวิทยา เน้นตัวกลุ่มในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็จะเน้นความหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกันที่ทำให้เกิดกลุ่ม มุมมองทางด้านองค์การ เน้นการบริหารจัดการ ก็จะเน้นความหมาย ที่ความเป็นระบบของกลุ่ม และมุมมองทางด้านจิตวิทยา เน้นพฤติกรรมของบุคคล ก็จะเน้นความหมายที่มีการปฏิสัมพันธ์หรือปฏิภิกิริยาต่อกัน

ส่วนกลุ่มในการพัฒนาชุมชน ปารีชาติ วลัยเสถียร (2543: 386) อธิบายว่า กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน มีลักษณะของการรวมตัวของบุคคลในชุมชนที่มีปัญหา หรือความต้องการบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มจึงได้มีการกำหนดเป้าหมาย และดำเนินการบางอย่างร่วมกัน ซึ่งการมารวมกันนั้นทำให้เกิดพลังในการผลักดันหรือต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ให้หมดสิ้นไป ซึ่งความหมายของกลุ่มโดยทั่วไป ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. การรวมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ส่วนจะมีจำนวนมากที่สุดเท่าใดไม่ได้มีการกำหนดไว้ซึ่งจำนวนมากที่สุดน่าจะอยู่ที่ความเหมาะสมพอดีของวัตถุประสงค์และความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันภายในกลุ่ม
2. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง การเกิดกลุ่มต้องอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน
3. สมาชิกมีการกระทำร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน และมีการติดต่อสื่อสารกัน
4. มีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติ สมาชิกรับรู้ความเป็นกลุ่มและการเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยมีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติตามฐานะที่ถูกกำหนดภายในกลุ่ม
5. มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจากแนวคิดหลักของคำว่า "กลุ่ม" ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร หมายถึงการที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีพฤติกรรมตลอดจนการกระทำของแต่ละบุคคลเพื่อไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาใน

สิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้ง ต่อตนเองและต่อสังคม มีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติตามฐานะที่ถูกกำหนดภายในกลุ่ม และ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ความสำคัญของกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร

กลุ่มมีความจำเป็นต่องานส่งเสริมการเกษตร กลุ่มจะช่วยนำพาให้สมาชิกและชุมชนไปสู่จุดหมาย ที่วางไว้ ถ้ากลุ่มมีความเข้มแข็ง พลังของกลุ่มจะช่วยบรรเทาความทุกข์หรือสภาพปัญหาที่แต่ละบุคคลมีอยู่ซึ่งบางครั้งไม่อาจสามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ก็จะสามารถแก้ไขได้ด้วยพลังกลุ่ม

นภทร หนานนท์ (2550: 81) ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของกลุ่มว่า การรวมกลุ่มเป็นขั้นตอนแรกและขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพราะการรวมกลุ่มเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนในชุมชน เพื่อหาอุดมการณ์และแนวทางในการปรับตัวร่วมกับการรวมกลุ่มจึงทำให้เกิดหรือเสริมพลังของ "ความเป็นชุมชน" ให้มีแรงเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ บัณฑิต อ่อนดำ และจิตติ มงคลชัยอรัญญา (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543: 392) และนที ขลิบทอง(2544: 74) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของกลุ่มเช่นกัน ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาสรุปความสำคัญของกลุ่มต่องานส่งเสริมการเกษตรได้ดังนี้

1. สร้างกระบวนการทัศน์หรือเปิดมุมมองใหม่ๆ ของสมาชิกที่มารวมกลุ่มกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ การทำงาน การวางตนในสังคม และสร้างความคิดที่ดี จะทำให้เกษตรกรอยู่ร่วมกันอย่างสันติมากขึ้น
2. เกิดพลังอำนาจในการคิดริเริ่มและต่อรองการรวมกลุ่มกันทำให้เกิดพลังอำนาจในการคิดริเริ่มและต่อรอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกทางอ้อม เพราะเมื่อมีการรวมกลุ่มกันจะทำให้คนอื่น ๆ ที่อยู่นอกกลุ่มเกิดความเกรงใจ ไม่กล้าที่จะเอาเปรียบสมาชิก ซึ่ง บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยะ น้อยวงศ์นยางค์

(2533: 140) ได้อธิบายถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรว่า เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการพัฒนาชนบทที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากถ้าไม่มีกลุ่มเกษตรกรแล้วอำนาจต่อรองทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกรก็จะมีอำนาจการต่อรองในด้านต่างๆ ตามมา

1. เป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมพัฒนาแก่สมาชิก เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของสมาชิกในการส่งเสริมอาชีพการเกษตรแก่ชุมชนเกษตร กลุ่มต่างๆ ที่มีในชุมชนเกษตรจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เมื่อสมาชิกมีปัญหาในการทำอาชีพการเกษตร
2. ช่วยรวบรวมและประสานความสามารถ กลุ่มสามารถประสานให้ผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะในแต่ละด้านมารวมกันเพื่อสร้างความสำเร็จในงานต่างๆ ให้เกิดขึ้น

สมาชิกสามารถเสริมจุดแข็งและชดเชย จุดอ่อนซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นความสามารถรอบด้านที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม

3. สร้างการตัดสินใจร่วม กลุ่มสามารถเป็นแหล่งกลางที่เอื้ออำนวยให้เกิดความเห็นหลากหลาย ทั้งที่ตรงกันและไม่ตรงกันโดยสามารถใช้กลุ่มเป็นที่ยุติในการตัดสินใจของทุกฝ่าย ซึ่งเรียกว่า การตัดสินใจ ร่วมกัน ผลของการตัดสินใจของกลุ่มจะได้ผลดีและเป็นที่ยอมรับกว่าการตัดสินใจโดยลำพัง และทำให้การ ตัดสินใจที่เกิดขึ้นมีคุณค่าและความหมายในการปฏิบัติมาก เพราะเป็นการตัดสินใจที่สมาชิกมีส่วนร่วม
4. เพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาแก่สมาชิกและกลุ่ม การที่สมาชิกได้มีโอกาสพบปะกันในการประชุมกลุ่ม ทำให้ทราบถึงความสามารถของกันและกัน ทั้งในแง่ของความรู้และปัจจัยของกลุ่ม เช่น เงินทุนของกลุ่มสมาชิกบางรายมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการลงทุน แต่ยังคงขาดปัจจัยด้านทุน สมาชิกก็สามารถกู้เงินจากกลุ่มได้ เมื่อชำระเงินคืนเข้ากลุ่มพร้อมดอกเบี้ย ทำให้ทุนนั้นไม่สูญหายแต่อกเงย พร้อมทั้งจะเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นๆ ได้ใช้ประโยชน์ในภายหลัง
5. ส่งเสริมการพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น ทั้งจากการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ระหว่างกันและกัน และการได้ทำงานร่วมกัน ความรู้ที่วันนี้อาจมาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มา พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในการประชุมกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มยังช่วยกระตุ้นให้สมาชิกตื่นตัวในการพัฒนาตัวเองได้ข้อมูลที่จะเรียนรู้ด้วยตัวเองและเปรียบเทียบกับมาตรฐานหรือสมาชิกคนอื่น

สรุปได้ว่ากลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตรหมายถึง การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีพฤติกรรมตลอดจนการกระทำของแต่ละบุคคลเพื่อไปสู่เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคม มีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติตามฐานะที่ถูกกำหนดภายในกลุ่ม และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งนี้กลุ่มมีความสำคัญต่องานส่งเสริมการเกษตรโดยกลุ่มสร้างกระบวนการทัศน์หรือเปิดมุมมองใหม่ๆ ของสมาชิก ที่มารวมกลุ่มกัน เกิดพลังอำนาจในการคิดริเริ่มและต่อรอง เป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมพัฒนาแก่สมาชิก

องค์ประกอบและประเภทของกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่ากลุ่มมีความสำคัญต่องานส่งเสริมการเกษตรหลายประการ โดยกลุ่มสร้างกระบวนการทัศน์หรือเปิดมุมมองใหม่ๆ ของสมาชิกที่มารวมกลุ่มกัน เกิดพลังอำนาจในการคิดริเริ่มและต่อรองเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมพัฒนาแก่สมาชิก ช่วยรวบรวมและประสานความสามารถ สร้างการตัดสินใจ ร่วม เพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาแก่สมาชิกและกลุ่ม และส่งเสริมการพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ ดังนั้น การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มและ

องค์ประกอบของกลุ่มจะช่วยทำให้นักส่งเสริมการเกษตร สามารถทำงานกับกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลดีต่อเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม และส่งผลดีต่อกลุ่มและชุมชน

องค์ประกอบของกลุ่ม

ดังได้กล่าวมาข้างแล้วเกี่ยวกับความหมายของกลุ่มที่มีการอธิบายถึงองค์ประกอบของกลุ่มอย่างไรก็ตาม ในการอธิบายถึงองค์ประกอบของกลุ่มในที่นี้มีการขยายความไปมากกว่านั้น ซึ่งมีการอธิบายไว้หลากหลายมุมมองด้วยกัน ดังเช่น พัฒน์ บุญรัตพันธ์ (2517: 148) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของกลุ่มว่า

ประกอบด้วย

1. คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปซึ่งไม่จำกัดในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และเพศ มารวมกัน มาปรึกษาหารือ กันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะแก้ไขหรือขจัดข้อขัดข้องในเรื่องนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ให้หมดไป หรือให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนเองที่มีจุดมุ่งหมายเอาไว้
2. ความสนใจร่วมกัน ซึ่งมักจะแสดงออกได้จากวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กลุ่มทุกกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาจะต้องมีวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สมาชิกทุกคนต้องการจะให้บรรลุ ความสนใจร่วมกันนี้จะเป็แรงดึงดูดให้สมาชิกรวมกลุ่มกัน เพื่อได้รับผลประโยชน์จากความสนใจนั้นๆ ถ้าหากกลุ่มไม่สามารถดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ได้ กลุ่มก็จะเริ่มสลายตัวแตกแยก
3. การปฏิบัติต่อกัน องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดก็คือ สมาชิกภายในกลุ่มนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะมีต่อบุคคลภายนอกกลุ่ม ในกลุ่มสมาชิกจะ มีความรู้สึกรับรู้ต่อสมาชิกอื่นๆ ที่รวมอยู่ในที่เดียวกัน และให้ความสำคัญต่อสมาชิคนั้นๆ ตามบทบาทและฐานะ

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร 2543: 384-385) กล่าวถึงองค์ประกอบของกลุ่มว่าประกอบด้วย

1. สมาชิก ซึ่งมีขนาดเท่าใดก็ได้ แล้วแต่ความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ สิ่งสำคัญที่พึงมีในสมาชิกก็คือ คุณสมบัติบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน ความไวเนื้อเชื่อใจกัน ความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในตนเองและกลุ่ม และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่จะประสานให้เกิดการพัฒนาตามจุด มุ่งหมายของกลุ่ม
2. ผู้แทน ที่มีความรู้ความสามารถบางประการที่เหนือกว่าสมาชิก ซึ่งสมาชิกจะต้องไตร่ตรอง พิจารณา และเสนอหรือเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บางอย่างแทนตนเอง ซึ่งตนเองนั้นไม่สามารถจะทำได้
3. คณะจัดการ เป็นคณะที่จะดำเนินการที่จะทำให้ปัญหาความต้องการของกลุ่มได้รับการดำเนินการแก้ไข ซึ่งในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก บุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะจัดการ อาจจะเป็นผู้แทนบางคน หรือบางครั้งอาจเป็นสมาชิกบางคนก็ได้ที่จะมาทำหน้าที่นี้

อย่างไรก็ดี เมื่อนำแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบกลุ่มที่กล่าวมา มาอธิบายองค์ประกอบของกลุ่ม ในงานส่งเสริมการเกษตร จะมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกันและมีเพิ่มเติมมาบางองค์ประกอบ ซึ่งสรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

1. เป้าหมายของกลุ่มหรือความสนใจร่วมกัน จากการอธิบายความหมายของกลุ่มในการส่งเสริมการเกษตรดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าลักษณะการรวมตัวกันของบุคคลมีพื้นฐานมาจากการที่สมาชิกหรือคนใน ชุมชนมีปัญหาหรือความต้องการบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มจึงได้มีการกำหนดเป้าหมายและการดำเนินการบางอย่างร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่ม
2. สมาชิกซึ่งมีจำนวนตั้งแต่สองคนขึ้นไปจนถึงขนาดเท่าใดก็ได้ แล้วแต่ความจำเป็นในการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาที่คล้ายคลึงกัน สมาชิกต้องมีคุณสมบัติบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน มีความไว้วางใจกันเชื่อมั่นหรือมั่นใจในตนเองและกลุ่ม และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่จะประสานการทำงานกิจกรรมร่วมกันให้เกิดพลังในการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
3. ผู้นำกลุ่ม เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกที่อาจมาจากการเสนอ ตัวเองหรือการเลือกของสมาชิกให้เข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มหรือทำหน้าที่บางอย่างแทนสมาชิกเช่น เป็นตัวแทนในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของสมาชิกสู่สาธารณะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดโครงการพัฒนา หรือการเป็นตัวแทนสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและนอกชุมชน
4. กฎระเบียบ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ย่อมต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิก อันจะทำให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่น บรรลุเป้าหมายตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ซึ่งกฎระเบียบที่ดีควรเป็นที่ยอมรับของสมาชิก
5. กิจกรรมกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มนั้นจะต้องมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ในการทำกิจกรรมร่วมกันสมาชิกจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะมีต่อบุคคลภายนอกกลุ่ม และยังให้ความสำคัญต่อสมาชิกนั้นๆ ตามบทบาทและฐานะ
6. เงินทุนกลุ่ม ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่มเช่นกัน เพราะกลุ่มจำเป็นต้องมีเงินทุนไว้ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งอาจได้จากการระดมหุ้นจากสมาชิก หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของปัทมิกา งามเจริญ(2567) เรื่องทุนทางสังคมมีความสำคัญมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากคือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานของเกษตรกรในชุมชนทำให้เกิดพลังของการรวมกลุ่มมากขึ้นในการทำงาน เนื่องจากสมาชิกจะมีการพึ่งพาอาศัยกัน การแลกเปลี่ยนทางสังคมและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกัน ทำให้ชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ บทความเรื่อง ทุนทางสังคมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเสนอแนวทางการใช้ทุนทางสังคมในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาแบบคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างควบคู่ไปกับการศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรที่นำแนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์มาปรับใช้ในพื้นที่การเกษตรของตน โดยเป็นเจ้าของ ผู้ร่วมก่อตั้ง หรือผู้จัดการไร่ ที่มีประสบการณ์ในการปลูกผักอินทรีย์มากกว่า 5 ปี ขึ้นไป อาศัยและมีพื้นที่ทำการเกษตรตั้งอยู่ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 9 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางสังคมและองค์ประกอบพื้นฐานของทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ แหล่งทุนทางสังคมเกิดจากสมาชิกในครอบครัวเครือญาติและเพื่อนสนิทที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี รูปแบบความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอนที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งที่มีลำดับชั้นหรืออำนาจที่แตกต่างกันผ่านสถาบันหรือองค์กรที่เป็นทางการ และการกระทำทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์เน้นจากการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การอบรม การเรียน 2) แนวทางการใช้ทุนทางสังคมในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ประกอบไปด้วย ค้นหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

งานวิจัยของวารุณี โพธิาสินธุ์และคณะ(2565) การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเพื่อศึกษาตัวชี้วัดและสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิ่งงาม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่มกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน จำนวน 24 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มย่อยและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบทของชุมชน คือ (1) ชนเผ่ามีความเป็นผู้นำสูง (2) ความร่วมมือทำกิจกรรมทุกด้าน (3) มีส่วนร่วมกำหนดข้อบังคับหมู่บ้าน (4) เชื้อพืงผู้นำและร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ (5) ได้รับความช่วยเหลือหน่วยงานภายนอก (6) ความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ (7) ประสานงานกับอุทยานแห่งชาติศรีลานนา (8)

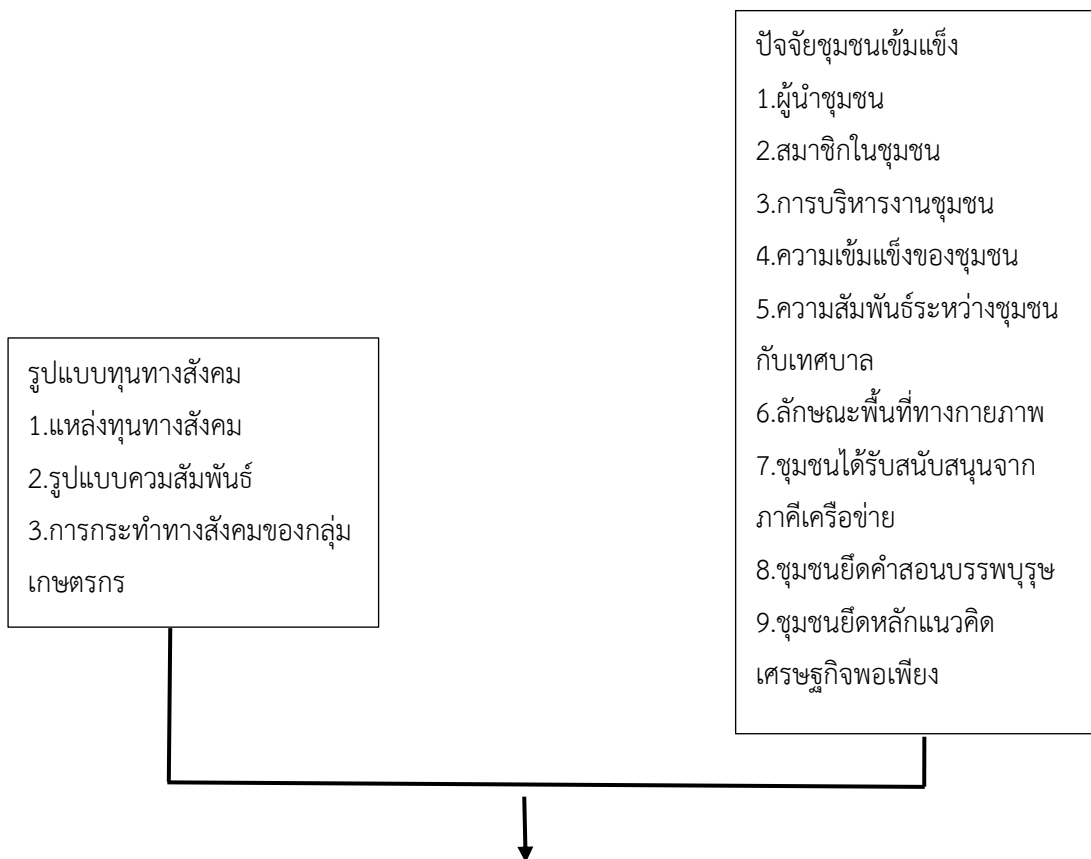
ปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) ดำเนินชีวิตยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง คือ (1) ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านรักแผ่นดินเกิด (2) ชุมชนยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน (3) มีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน (4) มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง (5) ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล (6) ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพอยู่ในพื้นที่ป่า (7) เครือข่ายมีความร่วมมือกัน (8) การยึดคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) การยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเข้มแข็งผู้นำ 2) ชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำ 3) การมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหา 5) การขอความช่วยเหลือจะมีเฉพาะในส่วนที่มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยของลัดตะนา บุนทะลามาหาไซ และคณะ (2568) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง 2) ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง อำเภอโซ่พิสัย นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แบ่งประชากรในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประชากรผู้ปลูกผักอินทรีย์อันเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง จำนวน 44 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้ที่ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเกษตร 1 คน และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า วิธีการดำเนินงานและกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ ช่วงเริ่มต้นมีการเรียนรู้หลักการและมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ มีการประชุมกลุ่มร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ มีการตรวจสอบเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ความสำเร็จในการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทุ่งมั่ง มาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 2) ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร 4) ทศนคติของเกษตรกร 5) ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ 6) กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มมาจากภาวะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกลุ่ม การมีส่วนร่วมของกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม ความพร้อมในการทำเกษตรอินทรีย์ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ สำหรับข้อเสนอแนะของเกษตรกร ได้แก่ การสนับสนุนให้การช่วยเหลือในด้านแหล่งทุนเพื่อสร้างโรงเรือน จัดฝึกอบรมพัฒนาในด้านการป้องกันศัตรูพืช

และโรคพืช การวางแผนผลิต การตลาด และการแปรรูป การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการผลิตผักอินทรีย์ให้ดียิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกรนศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในกาขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาของพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งในบทนี้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ระยะเวลาการวิจัย ตามลำดับ

โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ได้แก่ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมกรอบการศึกษาค้นคว้า นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อ พิจารณาความ ถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน เพื่อ พิจารณา ประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และ ปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง เรียบร้อยแล้วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปแบบทุนทางสังคม และ ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง

วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-probability Selection Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งสามารถแบ่งได้ ดังนี้

- 1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์ จำนวน 1 คน
- 2.สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์ จำนวน 1 คน
- 3.หัวหน้าเกษตรกรชุมชน จำนวน 1 คน
- 4.ชาวเกษตรกร จำนวน 14 คน
- 5.กำนัน จำนวน 1 คน

โดยผู้ที่ถูกคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในสัมภาษณ์เป็นผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรและเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร

3.3 เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษา รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

โดยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีมีรูปแบบอย่างไร

ส่วนที่ 3 ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะ โลงกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยต่อไปการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบ สัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอน การดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกลุ่มเข้มแข็งของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ตำบลตะโลงกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแนวทางในการกำหนดกรอบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ (Main Questions) ได้มาจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาของคำถามในการศึกษา โดยในการสัมภาษณ์นั้นให้ครอบคลุมเนื้อหาตามที่ต้องการ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

- 1.ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2.กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมกรอบการศึกษาค้นคว้า
- 3.นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อ พิจารณาความ ถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 4.นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน เพื่อ พิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และ ปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 5.นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง เรียบร้อยแล้วไป

3.4 การทดสอบเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างขึ้นจากการรวบรวมวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์และปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและ ข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือใน

การเก็บข้อมูลดังกล่าวและเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลและทบทวนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเข้มแข็งของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
2. ทำแผนเพื่อเลือกกลุ่มเป้าหมายในตำบล ตะโละกาโปร์ ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์ หัวหน้าเกษตรกรชุมชน ชาวเกษตรกร กำนัน ประชาชนในพื้นที่
3. รวบรวมข้อมูลโดยชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าการพูดคุยในประเด็นคำถามอะไรบ้างโดยผู้ศึกษาจะติดตามสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลและพร้อมทั้งขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการทำการ บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์โดยผู้ศึกษาทำการลงพื้นที่
4. ทำการนัดหมายและลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อสอบถามข้อมูล รายละเอียดบริบท พื้นที่ ในตำบลตะโละกาโปร์ ตลอดจนขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้ให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนเกิดความไว้วางใจและพร้อมที่จะให้ข้อมูลจึงดำเนินการสัมภาษณ์
5. เมื่อผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์ในแต่ละผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน จากนั้นใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์นั้นได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจให้เสร็จเรียบร้อยจึงนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้
6. เมื่อสัมภาษณ์แล้ว ผู้ศึกษาจึงทำการตรวจสอบข้อมูลความเรียบร้อยของแบบสัมภาษณ์และนำข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ในแบบสัมภาษณ์ดังกล่าว ไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทางขั้นตอนเชิง คุณภาพต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตในลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยจากคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์เพื่อติดต่อถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์
- 2) ประสานงานถึง กำนัน เพื่อขออนุญาตในการศึกษาวิจัย
- 3) ผู้วิจัยเดินทางไปยังบ้านท่าพง หมู่4 ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อพบกลุ่มประชากร/กลุ่ม และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกครบทุกคน
- 4) นำคำตอบจากการสัมภาษณ์มาจัดเรียงข้อมูลและจัดทำเป็นเล่มสรุปการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว นำ ข้อมูลไปวิเคราะห์ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยหรือเชิงตรรกะ (inductive analysis) ซึ่งเป็น การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้ทำการบันทึกไว้ โดยเนื้อหาจะมีความ เกี่ยวข้องกับรูปแบบทุนทางสังคม และปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาจัดลำดับการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ข้อมูล รวมทั้งตรวจสอบข้อมูล เพื่อมาเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่มีความน่าเชื่อถือโดย การวิเคราะห์จากการพูดซ้ำของผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ สมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบล ตะโละกาโปร์ หัวหน้าเกษตรชุมชน ชาวเกษตรกร กำนัน ประชาชนในพื้นที่ เพื่อเห็นความแตกต่างของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดลำดับความสำคัญและลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับข้อมูลความสำคัญแล้วนำข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎีผลงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่เจาะลึกของ ข้อมูลในพื้นที่

3. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยการแสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น เพื่อเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาที่มีรายละเอียดลึกและมีการอ้างอิงโดยตรง เกี่ยวกับที่มาของ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางการสัมภาษณ์และเอกสาร

4. เพื่อนำไปสู่แนวทางการนำเสนอผลปัญหาและแนวทางการพัฒนาของพื้นที่ ตำบลตะโละกา โโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาในตำบลตะโละกาโปร์ และแก้ปัญหาในพื้นที่ รวมทั้งจัดทำเป็นรายงานและสรุปผลเพื่อนำเสนอข้อมูลต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

4.1 รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

รูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ 1)แหล่งทุนทางสังคม 2)รูปแบบความสัมพันธ์ 3)การกระทำทางสังคมของกลุ่มเกษตรกร โดยผลการศึกษามีดังนี้

ประเด็นที่ 1 แหล่งทุนทางสังคม

แหล่งทุนทางสังคมภายในครัวเรือน แหล่งทุนทางสังคมภายในครัวเรือนเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและเชื่อมโยงไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ในภาพรวม ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวสะท้อนออกมาในรูปแบบของการร่วมแรงร่วมใจ ทั้งการใช้แรงงานในไร่นา การแบ่งปันเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางการเกษตร รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมา เช่น วิธีการเพาะปลูก เทคนิคการดูแลพืชผล และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดต้นทุนการผลิตและทำให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ครอบครัวยังทำหน้าที่เป็นแหล่งพลังใจและความมั่นคงทางอารมณ์ เกษตรกร

หลายคนสะท้อนว่าการมีครอบครัวที่ทำให้กำลังใจและช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน และพร้อมที่จะเผชิญกับความเสียหายทางเศรษฐกิจหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครัวเรือนยังเป็นแรงขับเคลื่อนให้สมาชิกในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มเกษตรกรได้อย่างเข้มแข็งมากขึ้น เพราะเมื่อครัวเรือนมีเสถียรภาพ ก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มได้เต็มที่ ทั้งการประชุม การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต ดังนั้นแหล่งทุนทางสังคมภายในครัวเรือนจึงไม่ได้มีบทบาทเพียงการสนับสนุนในระดับปัจเจกเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างพลังร่วมของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน การที่แต่ละครอบครัวมีความเข้มแข็งและช่วยเหลือกันได้ ทำให้กลุ่มเกษตรกรโดยรวมมีความมั่นคง มีความไว้วางใจระหว่างสมาชิก และสามารถรวมพลังเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“เวลาไปสวนไปไร่ ไม่ต้องไปจ้างใครหรอก ลูก ๆ หลาน ๆ ในบ้านก็ช่วยกันหมด ทั้งเก็บพริก ถอนหญ้า ตากแดดด้วยกัน เหนื่อยก็เหนื่อยด้วยกัน แบบนี้แหละทำให้เราอยู่ได้ ไม่ต้องเสียเงินจ้างแรงงานนอกบ้าน” (วอเฮ นามสมมุติ)

“สมัยก่อนพ่อแม่สอนยังไง เราก็สอนลูกหลานแบบนั้น เรื่องดูแลดิน เรื่องทำปุ๋ยคอก เรื่องจัดการแมลง มันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากในบ้านนี่แหละ ถ้าไม่มีคนในครอบครัวคอยบอกต่อ เด็กมันก็คงไม่รู้ วิธีปลูกพืชก็อาจจะไม่รอด” (ดอแม นามสมมุติ)

“อยู่กันเป็นครอบครัวก็เหมือนเป็นที่พึ่งทางใจ เวลาเจอปัญหาฝนแล้งบ้าง ราคาพืชถูกบ้าง ถ้าไม่มีคนในบ้านคอยให้กำลังใจ คงถอดใจไปนานแล้ว พอเรามีกำลังใจจากบ้าน ก็กล้าออกมา ร่วมกับกลุ่ม ช่วยกันประชุม ช่วยกันขายผลผลิต มันทำให้ทั้งครอบครัวและทั้งกลุ่มเข้มแข็งไปด้วยกัน” (บุงอ นามสมมุติ)

ทุนทางสังคมภายในชุมชน ทุนทางสังคมภายในชุมชนของกลุ่มเกษตรกรเกิดขึ้นจากความคุ้นเคย ความไว้นื้อเชื่อใจ และวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันที่สืบทอดมานาน ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นเสมือนรากฐานที่ทำให้คนในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างมั่นคง และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในกลุ่มเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันแรงงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือการร่วมกันหาช่องทางตลาดใหม่ ๆ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนพร้อมจะช่วยเหลือและร่วมคิดหาทางออก จึงทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“อยู่กันมานาน ต่างคนก็ต่างไว้ใจกัน เวลาเมื่อกิน ของใช้ หรือเครื่องมืออะไร ก็แบ่ง ๆ กันใช้ ไม่หวงกันหรอก พอมีความไว้ใจกันแบบนี้ เวลาจะทำกลุ่มเกษตร มันก็ง่าย คนเขาพร้อมจะมาร่วมมือ” (กอแข็ง นามสมมุติ)

“บางทีเราก็ได้ข้อมูลจากเพื่อนในกลุ่มนี้แหละ เขารู้ว่าพ่อค้าคนไหนรับซื้อราคาเท่าไร หรือมีโครงการอบรมอะไร ก็ส่งต่อกันในกลุ่ม มันเหมือนมีเครือข่ายช่วยกัน ถ้าต่างคนต่างอยู่ก็คงไม่รู้เรื่องอะไรพวกนี้หรอก” (ตีเมาะ นามสมมุติ)

หน่วยงานภายนอกชุมชน หน่วยงานภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ องค์กรเอกชน หรือเครือข่ายเกษตรกร ล้วนมีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมให้ทุนทางสังคมของกลุ่มเกษตรกร แข็งแรงขึ้น เกษตรกรหลายคนเล่าว่าหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยอบรม ให้ความรู้เรื่องการปลูกพืช การใช้ปุ๋ยและยาปลอดภัย รวมทั้งแนะนำวิธีการจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ ทำให้สมาชิกเรียนรู้ที่จะร่วมมือกันและสร้างความเชื่อมั่นต่อการทำงานร่วมกันมากขึ้น ขณะที่องค์กรเอกชน บางแห่งก็เข้ามาช่วยเรื่องตลาด เช่น การหาผู้ซื้อจากนอกพื้นที่ หรือช่วยสร้างช่องทางออนไลน์ ทำให้เกษตรกรมีโอกาสต่อราคาสูงกว่าการขายผ่านพ่อค้าคนกลางเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้เครือข่ายเกษตรกรจากพื้นที่อื่น ๆ ที่เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ยังเป็นแรงบันดาลใจและทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าได้ต่อสู้เพียงลำพัง แต่มีเครือข่ายที่พร้อมช่วยเหลือและแบ่งปันข้อมูลกัน

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“เมื่อก่อนเราปลูกกันแบบตามมีตามเกิด แต่พอเกษตรกรอำเภอเขามาจัดอบรม เราก็ได้รู้จักวิธีปลูกที่ถูกต้องมากขึ้น แถมเขายังสอนให้เรารวมกลุ่ม จัดการเงิน จัดการประชุม มันเลยทำให้เรารู้จักทำงานร่วมกันเป็นระบบมากขึ้น” (ฮามีตะ นามสมมุติ)

“เอกชนบางเจ้าเขา来帮助เรา อย่างช่วงก่อน เขามารับซื้อผลผลิตไปขายต่อที่ห้าง ทำให้เราได้ราคาดีกว่าขายให้พ่อค้าคนกลางอย่างเดียว มันทำให้พวกเรามีกำลังใจรวมกลุ่มกันต่อ” (ตอละ นามสมมุติ)

“เวลาไปเจอกลุ่มเกษตรจากตำบลอื่น เขามาเล่าให้ฟังว่าเขาทำยังไงถึงอยู่ได้ มันก็ทำให้เราได้แนวคิดใหม่ ๆ แล้วยังมีคนที่ลำบากเหมือนเราเหมือนกัน เลยรู้สึก ถ้าเราช่วยกัน มันก็มีทางไปต่อ” (ยะโกะ นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 2 รูปแบบความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือน ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนมีความแน่นแฟ้นและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมาชิกในครัวเรือนมักให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานเกษตร เช่น การปลูกและเก็บเกี่ยวพืชผล รวมถึงการจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายและแบ่งหน้าที่ภายในบ้านอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ครอบครัวส่วนใหญ่มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยและให้คำปรึกษากันเมื่อเกิดปัญหา ทำให้สมาชิกทุกคนรู้สึกได้รับการสนับสนุนทั้งด้านแรงงานและด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นภายในครัวเรือนนี้สะท้อนถึง ความไว้วางใจที่สูงต่อสมาชิกในกลุ่มเกษตรกร ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนระบุว่า การมีความสัมพันธ์ที่มั่นคงในครอบครัวช่วยให้พวกเขากล้าแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูก การขายผลผลิต และกลยุทธ์การจัดการปัญหาต่าง ๆ กับเพื่อนเกษตรกรในกลุ่ม เนื่องจากพวกเขามีความมั่นใจว่าเพื่อนเกษตรกรจะไม่เอาเปรียบและสามารถพึ่งพาได้ ตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความไว้วางใจคือ การแบ่งปันเครื่องมือทางการเกษตรระหว่างครัวเรือนและสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรมักช่วยเหลือกันโดยไม่หวังผลตอบแทนทันที ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นเครือข่ายของความไว้วางใจซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มโดยรวม

ดึงคำกล่าวการสัมภาษณ์

"บ้านเรานะ ทุกคนช่วยกันหมด ลูกหลานก็จะตื่นเข้ามาช่วยรดน้ำพริก ใส่ปุ๋ย ทำงานกัน เป็นทีมเหมือนกันหมด ถ้าไม่ช่วยกันจริงๆ คงทำไม่ทัน พอช่วยกันทำงาน ก็รู้สึกว่ามีกำลังใจ และเวลาเจอปัญหาเรื่องราคาหรือโรคพืช เราก็ก้าวไปถามเพื่อนในกลุ่ม เพราะรู้ว่าเขาจะไม่เอาเปรียบเรา และเราก็ช่วยเขาเหมือนกัน" (ต่อละ นามสมมุติ)

"เวลาผมเจอปัญหาเรื่องการขายพริก บางครั้งราคาก็ตกต่ำ ผมก็จะโทรไปปรึกษาเพื่อน ๆ ในกลุ่มว่า ควรเก็บไว้ขายต่อ หรือขายให้คนไหนดี เพื่อน ๆ เขาก็ไม่หวงความรู้ บอกผมหมดอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผมรู้สึกไว้วางใจพวกเขามาก เพราะเราทุกคนอยู่ในชุมชนเดียวกัน ต้องช่วยกัน ไม่งั้นก็อยู่ไม่ได้" (วอเฮ นามสมมุติ)

"เราแบ่งงานกันในบ้านหมด ตั้งแต่รดน้ำ ใส่ปุ๋ย จนถึงเก็บเกี่ยว ถ้าไม่มีคนช่วย ก็ทำไม่ทันแน่นอน ลูก ๆ ก็จะช่วยเราเต็มที่ ทำให้ทุกคนในบ้านรู้สึกว่าเราต้องพึ่งพาและช่วยเหลือกัน ไม่ใช่ใครทำคนเดียว พอเราทำงานด้วยกันแบบนี้ ก็สะดวกที่จะแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องเกษตรกับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม เพราะเรารู้จักกันดีและไว้วางใจกัน" (ต่อแม นามสมมุติ)

"เรื่องเครื่องมือเกษตร เราให้เพื่อนยืมได้ตลอด เพราะรู้ว่าเขาจะคืน ไม่เคยคิดว่าจะเอาเปรียบกัน ความไว้วางใจนี้สำคัญมากนะ ถ้าไม่มีไว้วางใจ เราจะช่วยกันไม่ได้เลย พอเราไว้วางใจเพื่อน ๆ เขาก็ไว้วางใจเรา เราก็มักแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องการปลูกพริก เทคนิคปุ๋ย การเก็บเกี่ยว ทุกคนก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ทำให้ชุมชนเรามีความเข้มแข็ง" (ฮามิต๊ะ นามสมมุติ)

"บางครั้งเราก็มีปัญหาเรื่องน้ำหรืออุปกรณ์ทำสวน ผมก็จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่ม และเพื่อน ๆ ก็จะช่วยเต็มที่เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน พอเราเห็นว่าเขาช่วยเรา เราก็ช่วยเขาเหมือนกัน ความสัมพันธ์แบบนี้ทำให้เราเชื่อใจกันมาก กล้าที่จะพูดความจริงเรื่องผลผลิตเรื่องราคา ไม่ต้องกลัวว่าจะโดนเอาเปรียบ และเวลาเกิดปัญหาอะไร เราก็แก้ไขร่วมกัน ทำให้ทุกอย่างง่ายขึ้น" (กะนี นามสมมุติ)

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรภายในชุมชนเป็น รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นลักษณะ แนวนอน เกษตรกรมักมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในลักษณะเท่าเทียม เช่น การให้คำแนะนำด้านการเพาะปลูก การแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ หรือการช่วยเหลือร่วมกันเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับผลผลิต ความสัมพันธ์ลักษณะนี้สะท้อนถึงความเชื่อใจและความใกล้ชิดทางสังคมภายในกลุ่มเกษตรกร อย่างไรก็ตามในบางกรณีพบว่าความสัมพันธ์มีลักษณะ แนวตั้ง โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจหรือทรัพยากร เช่น พ่อค้าคนกลาง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือสหกรณ์เกษตรกร ความสัมพันธ์แนวตั้งนี้เกิดขึ้นจากความต้องการเข้าถึงตลาด เงินทุน หรือทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรต้องพึ่งพา ทำให้เกิดความไม่สมดุลในอำนาจระหว่างผู้ให้และผู้รับ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์แนวนอนและแนวตั้งนั้นมีหลายด้าน ทั้งประสบการณ์และลำดับอาวุโสของเกษตรกรที่ส่งผลต่อความเคารพและการมีบทบาทในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ เช่น ปริมาณการผลิตและความสามารถในการจัดจำหน่ายที่ทำให้บางคนมีอิทธิพลมากกว่า ความใกล้ชิดทางสังคมและเครือญาติที่สร้างเครือข่ายแนวนอนที่เข้มแข็ง และการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกที่มักทำให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนไปเป็นแนวตั้ง โดยรวมแล้ว ความสัมพันธ์ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแนวนอน แต่ความแตกต่างเกิดขึ้นตามบทบาทและความสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจและเครือข่ายทางสังคมที่มีผลต่อวิธีการทำงานร่วมกันของเกษตรกรในชุมชน

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

"พวกเราที่นี้ส่วนใหญ่ช่วยเหลือกันครับ เวลาใครมีปัญหาเรื่องพริก ไม่ว่าจะป็นโรคหรือแมลง ทุกคนก็จะมาคุยกัน แลกเปลี่ยนวิธีแก้ไขกันเอง บางครั้งก็เอาเมล็ดพันธุ์ที่ดีมาแบ่งกัน ผมว่าแบบนี้มันดีนะ ไม่ต้องรอใครมาสอน หรือให้ใครมาบังคับ เราทำเอง ช่วยกันเอง มันอบอุ่นเหมือนครอบครัวใหญ่เลย" (ซีตี นามสมมุติ)

"เวลาจะขายพริก เราก็มักจะรวมกลุ่มกัน พ่อค้าคนกลางบางทีก็มาให้ราคาต่ำ เราก็ต้องช่วยกันเจรจา หรือบางทีช่วยกันหาตลาดอื่นเอง ถ้าอยู่คนเดียวก็ลำบากมาก พวกเราพูดคุยกันแบบตรง ๆ บอกกันตามความจริง ว่าต้นทุนเท่าไร ขายได้กี่บาท มันช่วยให้ไม่ถูกกดราคาเยอะ" (แอสาะ นามสมมุติ)

“ผมชอบเวลาที่เรามานั่งคุยกันหลังเลิกงาน ไม่ว่าจะเรื่องปลูกพริก เรื่องตลาด หรือเรื่องครอบครัว มันเหมือนเป็นที่ระบายความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน บางครั้งก็มีความเห็นไม่ตรงกัน แต่ก็ช่วยกันหาทางออก ผมคิดว่าความสัมพันธ์แบบนี้ ทำให้ชุมชนของเรามั่นคงและเข้มแข็ง” (แบแอ นามสมมติ)

ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรในชุมชนกับหน่วยงานภายนอกมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงความร่วมมือและการสนับสนุนในหลายมิติ ทั้งในด้านความรู้ เทคนิคการเพาะปลูก การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการตลาด โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า หน่วยงานรัฐ หน่วยงานพัฒนาอาชีพ และองค์กรไม่แสวงหากำไรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษา ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการจัดอบรมหรือเวิร์กช็อปที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการทรัพยากรในฟาร์มของตน จากการสัมภาษณ์ยังพบว่า ความสัมพันธ์นี้ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรทั้งในด้านความรู้และความเชื่อมั่น เนื่องจากเกษตรกรสามารถนำความรู้และเทคนิคที่ได้รับไปปรับใช้ในกระบวนการผลิตได้ตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ การมีช่องทางสื่อสารที่ดีระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกยังช่วยให้กลุ่มเกษตรกรสามารถเข้าถึงโครงการสนับสนุนต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มมีความมั่นคงทางอาชีพ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ และสร้างเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนกันในระยะยาว นอกจากนี้ เกษตรกรหลายคนระบุว่า ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของกลุ่มในสายตาของผู้ซื้อและตลาด ทำให้การเจรจาต่อรองราคาหรือการเข้าถึงตลาดใหม่ ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น สรุปได้ว่าความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกไม่เพียงแต่ให้ความรู้และทรัพยากรแก่เกษตรกรเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายทางสังคมในชุมชนด้วย

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“ก่อนหน้านี้เราปลูกพริกกันเองก็ไม่ว่าจะขายยังไง บางทีก็ต้องขายให้พ่อค้าคนกลางถูก ๆ พอเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเกษตรเข้ามาสอนเรื่องการดูแลต้นพริก การใช้ปุ๋ยที่เหมาะสม แล้วก็มาช่วยจัดตลาดให้ เราก็เริ่มรู้สึกที่เราไม่ได้ทำคนเดียว มีคนคอยให้คำปรึกษา ทำให้ปลูกพริกได้ผลดีขึ้น ขายได้ราคาดีกว่าเดิม กลุ่มเราก็เริ่มเข้มแข็งขึ้นเพราะทุกคนเห็นประโยชน์ จากความช่วยเหลือกันแบบนี้”(กะนี นามสมมติ)

“บางครั้งเวลามีปัญหาเรื่องโรคพืช เราก็โทรไปปรึกษาหน่วยงานรัฐที่เข้ามาช่วยในชุมชน เขาก็มาแนะนำวิธีแก้ปัญหา ไม่ใช่แค่บอกให้ทำแบบนี้แล้วจบ แต่เขาจะมาลองดูแปลงผักของเรา ช่วยให้เราคำแนะนำที่ละเอียดขึ้น ทำให้เรามั่นใจว่าเราจะไม่ทำผิดพลาด กลุ่มเกษตรกรเราก็รวมตัวกันลอง

ทำตามคำแนะนำที่ได้ เรียนรู้กันเอง แล้วก็ช่วยกันแก้ไขปัญหา พอเห็นผลดี เราก็รู้สึกว่าคุณกลุ่มเรามีความเข้มแข็งขึ้นจริง ๆ”(มารีแชน นามสมมุติ)

“หน้าที่ของเราคือสนับสนุนและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้กับชุมชน เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ เรามีการจัดอบรมทั้งเรื่องเทคนิคการปลูกพืช การจัดการศัตรูพืช การวิเคราะห์ดิน รวมถึงการบริหารจัดการด้านการเงินและการตลาด โดยเราพยายามเข้าถึงเกษตรกรในทุกกลุ่มให้สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ได้จริง สิ่งที่เกิดขึ้นคือเมื่อเกษตรกรได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง กลุ่มเกษตรกรเริ่มมีความร่วมมือกันมากขึ้น ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ การช่วยเหลือกันเรื่องการผลิต และการรวมตัวเพื่อเข้าถึงตลาด ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนได้”(สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์)

ประเด็นที่ 3 การกระทำทางสังคม

เกษตรกรในชุมชนนี้มีการกระทำทางสังคมภายในครัวเรือน ภายในครัวเรือนมีรูปแบบการกระทำทางสังคมที่สะท้อนความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน เกษตรกรหลายคนระบุว่า สมาชิกในครอบครัวมีการแบ่งงานกันตามความถนัดและตามช่วงเวลาของกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การเพาะปลูก การรดน้ำพืชผัก การเก็บเกี่ยว และการจัดการผลผลิต ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและลดภาระงานของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ครัวเรือนเกษตรกรยังมีการให้ความช่วยเหลือกันในกรณีที่เกิดปัญหาหรือความจำเป็นฉุกเฉิน เช่น การช่วยเหลือด้านแรงงานเมื่อสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยหรือไม่สามารถทำงานได้ การแบ่งปันเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการเกษตรระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และการแลกเปลี่ยนความรู้หรือเทคนิคการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และฤดูกาล จากข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า ความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในครัวเรือนของเกษตรกรไม่เพียงแต่ช่วยให้การทำงานเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทำให้ครัวเรือนเป็นหน่วยสังคมที่เข้มแข็งและสามารถเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดียิ่งขึ้น

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“เวลาฤดูปลูกผัก ผมจะคอยเตรียมดินและรดน้ำ ส่วนเมียกับลูกก็ช่วยปลูกและถอนหญ้า บางครั้งลูกชายช่วยเก็บผักที่โตแล้ว เราช่วยกันทุกขั้นตอน ทำให้ไม่เหนื่อยเกินไป และทุกคนก็รู้หน้าที่ของตัวเอง”(นายเอ นามสมมุติ)

“เวลาจะซื้อปุ๋ยหรือยากำจัดศัตรูพืช ผมมักคุยกับเมียและลูกก่อนว่าจะเอาแบบไหน ใช้เท่าไร เพราะทุกคนรู้ว่าการตัดสินใจคนเดียวอาจพลาดได้ การคุยกันทุกครั้งช่วยให้เราทำงานเกษตรอย่างมั่นใจและราบรื่น”(นายเอ นามสมมุติ)

การกระทำทางสังคมในระดับชุมชน การกระทำทางสังคมในระดับชุมชน เช่น การประชุมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความรู้ หรือกิจกรรมกลุ่ม มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจและความสามัคคีในหมู่สมาชิกชุมชน โดยเกษตรกรและสมาชิกชุมชนต่างให้ความเห็นตรงกันว่า การได้พบปะกันอย่างสม่ำเสมอในการประชุมกลุ่มทำให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้ในการทำเกษตรกรรมไม่เพียงแต่ช่วยให้สมาชิกพัฒนาทักษะและประสิทธิภาพในการทำงานเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางที่สร้างความไว้วางใจ เนื่องจากสมาชิกสามารถเห็นความตั้งใจจริงและความสามารถของกันและกัน นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่ม เช่น การร่วมมือทำงานชุมชนหรือโครงการร่วม ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคี เพราะสมาชิกต้องประสานงานและพึ่งพาซึ่งกันและกัน การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกมากขึ้น ผู้ถูกสัมภาษณ์หลายคนระบุว่าความไว้วางใจและความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามจำเป็น และส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการเผชิญกับปัญหาและการพัฒนาร่วมกันในระยะยาว

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“เวลาแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องวิธีปลูก การป้องกันโรคพืช หรือการขายผลผลิต ผมจะรู้สึกว่ามันไม่ใช่แค่เรื่องงาน แต่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ด้วย เราได้พูดคุยกัน เปิดใจบอกข้อดีข้อเสียของแต่ละวิธี มันทำให้เรารู้สึกว่าเราไว้วางใจเพื่อนร่วมกลุ่มมากขึ้น และเวลามีปัญหาอะไร เราก็กล้าขอความช่วยเหลือ”(มารีแะ นามสมมุติ)

“ก่อนหน้านี้เราอยู่บ้านทำไร่ทำสวนคนเดียว แต่พอเข้ากลุ่มเกษตร มีกิจกรรมบ่อย ๆ เราก็ได้คุยกับเพื่อนบ้าน แชร้ความรู้ แชร้ประสบการณ์ มันทำให้เรารู้สึกว่าชุมชนนี้ไม่น่ากลัว มีคนคอยช่วยเหลือกัน เวลาเจอปัญหา เราก็ไม่เครียด เพราะรู้ว่ามีคนอยู่ข้าง ๆ เราเสมอ” (ต่อละ นามสมมุติ)

รูปแบบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับหน่วยงานภายนอก การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น การเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมให้ความรู้ทางการเกษตร และโครงการสนับสนุนต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรระบุว่า การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ได้รับความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการปลูกพืช การจัดการศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถลดความเสี่ยงและเพิ่มผลผลิตได้อย่างชัดเจนนอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมภายนอกยังช่วยให้เกษตรกรได้สร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์กับเกษตรกรจากชุมชนอื่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล แก้ไขปัญหาการผลิตและการตลาดร่วมกัน อีกทั้งยังส่งเสริมความไว้วางใจและความสามัคคีภายในกลุ่ม เพราะเกษตรกรมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน นำไปสู่การประสานงานที่มีประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มในระยะยาว

ดังกล่าวการสัมภาษณ์

“ก่อนหน้านี้ผมก็ทำตามวิธีเดิม ๆ ปลูกพริกแบบไม่วางแผน บางทีโดนศัตรูพืชเล่นงานเสียหายเยอะ แต่หลังจากได้ไปอบรมที่ศูนย์การเกษตร ผมได้เรียนรู้วิธีการจัดการดินและการใช้ปุ๋ยอย่างถูกวิธี ทำให้ผลผลิตดีขึ้น แถมยังสอนพี่ ๆ ในกลุ่มต่อได้ ทำให้พวกเราารู้สึกว่ากลุ่มเราเข้มแข็งขึ้นเพราะช่วยกันแลกเปลี่ยนความรู้” (แบแอ นามสมมติ)

“การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกช่วยให้เรามีโอกาสทดลองปลูกพืชแบบใหม่ ๆ ได้โดยไม่ต้องลงทุนเยอะ ตอนแรกก็กลัวจะเสียหาย แต่พอได้ลองและเห็นผลจริง พวกเราก็เริ่มช่วยกันแชร์ประสบการณ์กันในกลุ่ม บางครั้งก็แลกเปลี่ยนพันธุ์หรือแบ่งปันอุปกรณ์กัน ทำให้ความสัมพันธ์ในกลุ่มแน่นแฟ้นขึ้น” (กะนี นามสมมติ)

สรุปทุนทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรตำบลตะโละกาโปร์มีรากฐานจากครัวเรือน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ครัวเรือนเป็นแหล่งแรงงานและความรู้ที่เสริมความมั่นคงในการผลิต ขณะที่ชุมชนมีความไว้วางใจและวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งเกื้อหนุนความร่วมมือ ส่วนหน่วยงานภายนอกสนับสนุนด้านความรู้ ทักษะ และตลาด ส่งผลให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทั้งนี้แม้ยังคงมีความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาในแนวตั้งกับพ่อค้าคนกลาง แต่โดยรวมทุนทางสังคมที่หลากหลายได้ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

4.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 2) สมาชิกในชุมชน 3) การบริหารงานชุมชน 4) ความเข้มแข็งของชุมชน 5) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาล 6) ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ 7) ชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 8) ชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ โดยผลการศึกษามีดังนี้

ประเด็นที่1ด้านผู้นำชุมชน

วิธีการที่ผู้นำถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น การถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ใกล้ชิดและเป็นธรรมชาติ มักเกิดขึ้นผ่านการปฏิบัติร่วมกัน เช่น การทำเกษตรแบบดั้งเดิม การทำอาหารท้องถิ่น หรือการทำเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน โดยผู้นำจะสอนแบบลงมือทำจริง ให้เยาวชนหรือสมาชิกใหม่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อีกทั้งมักใช้การเล่าเรื่องประกอบกับตัวอย่างในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทและคุณค่าของภูมิปัญญาได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ผู้ใหญ่ในชุมชนหนึ่งกล่าวว่า “เวลาสอนเด็ก ๆ เราก็ลงมือทำให้ดู แล้วก็ให้เขาลองทำตาม สอนทีละขั้นตอน ไม่รีบร้อน พอเขาทำเองได้ก็ภูมิใจและจดจำได้ดี” นอกจากนี้ การถ่ายทอดยังเกิดขึ้นผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น งานประเพณี

งานบุญ หรือเวิร์กช็อปเล็ก ๆ ที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก และสร้างความรู้สึกร่วมว่าเป็นเจ้าของภูมิปัญญาของตนเอง มีการสอดแทรกคุณค่าเรื่องความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อชุมชน และความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ผลจากกระบวนการนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ไม่เพียงแต่เยาวชนได้รับความรู้และทักษะใหม่ ๆ แต่ยังเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก ทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกผูกพันกับชุมชน ทำให้เมื่อเกิดปัญหาหรือความท้าทาย กลุ่มสามารถร่วมมือแก้ไขและสนับสนุนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมือนที่ผู้ใหญ่คนหนึ่งเล่าว่า “เวลามีเรื่องในชุมชน ทุกคนก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพราะรู้ว่าถ้าเรารักษาภูมิปัญญาและความสัมพันธ์นี้ไว้ ชุมชนเราก็อยู่ได้อย่างมั่นคง” กระบวนการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาจึงไม่ใช่เพียงการสอนทักษะเฉพาะด้านเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีความสามัคคี และสามารถพัฒนาไปพร้อมกันอย่างยั่งยืน

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“เวลาสอนทำอาหารที่บ้าน ผมก็เล่าให้หลานฟังว่าทำไมต้องใส่เครื่องปรุงแบบนี้ ทำไมต้องทำอย่างนี้ก่อนอย่างนั้น มันไม่ใช่แค่รสชาติ แต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรม เรื่องของครอบครัว เรื่องของชุมชน พอสอนไปเรื่อย ๆ เด็กก็เข้าใจเองว่า สิ่งที่เราทำ มันเชื่อมโยงกับชีวิตของเราทุกวัน” (แบแอ นามสมมุติ)

“ผมสอนเด็ก ๆ ให้ทำของใช้ไม้ด้วยมือ ไม่ใช่แค่สอนเทคนิค แต่สอนให้รู้จักความอดทน สอนให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำเอง ทำแล้วได้ใช้ ทำแล้วมีประโยชน์กับคนรอบตัว ผมว่ามันช่วยให้คนในชุมชนรู้จักช่วยเหลือกัน และภูมิใจในสิ่งที่ทำเป็นของชุมชนเรา” (นายเอ นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 2 ด้านสมาชิกในชุมชน

สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ต่อการบริหารจัดการชุมชนเกิดขึ้นในหลายระดับ ทั้งการเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาในประเด็นที่กระทบต่อวิถีชีวิต เช่น เรื่องน้ำ การเกษตร หรือความเป็นอยู่ ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การช่วยกันจัดกิจกรรมสาธารณะ การสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงการเป็นอาสาสมัครในงานที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกทางความคิด แต่ยังสะท้อนถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกต่อชุมชน ผลที่ตามมาคือชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะเมื่อทุกคนได้เข้ามามีบทบาท ก็ทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสามัคคี ความแตกต่างทางความคิดเห็นถูกนำมาใช้เพื่อหาทางออกที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งช่วยให้การแก้ปัญหามีความรอบด้านและยั่งยืน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังทำให้สมาชิกชุมชนรู้สึกว่าคุณค่าและมีอำนาจในการกำหนดทิศทางของชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมความเข้มแข็งและความมั่นคงทางสังคมของชุมชนโดยรวม

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“ทุกวันนี้คนหนุ่มสาวบางคนก็ออกไปทำงานนอกพื้นที่ แต่เราก็อยากให้เขากลับมามีส่วนร่วม อย่างน้อยมาฟังข่าวสาร หรือช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจ เพราะชุมชนมันไม่ใช่ของคนเฒ่าอย่างเดียวน มันเป็นคนของลูกหลานด้วย ถ้าเขาไม่รู้เรื่องการบริหารจัดการบ้านเกิด วันหน้ามันจะอ่อนแอ แต่ถ้าเขามีส่วนร่วมตั้งแต่วันนี้ มันก็จะต่อยอดความเข้มแข็งไปได้เรื่อย ๆ” (นัสเราะห์ นามสมมุติ)

“บางทีการประชุมมันก็เถียงกันแรงนะ คนนี้อยากทำอย่างนั้น คนโน้นอยากทำอย่างนี้ แต่ผมว่ามันก็ดีนะ เพราะถ้าทุกคนเงียบ ไม่พูดไม่ออกความเห็น สุดท้ายมันก็ไม่เกิดการแก้ปัญหาจริง ๆ พอได้เถียงกัน ได้แสดงความคิดเห็นออกมา มันกลายเป็นว่าเราเรียนรู้ที่จะฟังกันมากขึ้น ถึงแม้บางครั้งจะไม่ถูกใจ แต่พอหาข้อยุติได้ ทุกคนก็ยอมรับร่วมกัน แบบนี้แหละที่ทำให้หมู่บ้านเราไม่แตกแยก” (กะนี นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 3 ด้านการบริหารงานชุมชน

การบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการชุมชน การบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีความชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับฐานราก ผู้นำท้องถิ่นไม่ใช่เพียงแค่ผู้วางนโยบาย แต่ยังลงพื้นที่ รับฟังปัญหา และเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นโดยตรงไปตรงมา ทำให้เกิดความรู้สึกว่าทุกเสียงมีความหมาย และสามารถส่งผลต่อการตัดสินใจในระดับชุมชนได้จริง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ผู้นำมีความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณเพื่อการพัฒนาการเกษตร น้ำเพื่อการเพาะปลูก และการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ หรือทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ความโปร่งใสนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการบริหาร และพร้อมจะร่วมมือกันในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดอบรมความรู้ หรือการวางแผนการผลิตร่วมกัน นอกจากนี้ การบริหารที่มีแบบแผนและเน้นการมีส่วนร่วม ยังส่งผลอย่างชัดเจนต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน เกษตรกรให้ความเห็นว่า เมื่อทุกคนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ไม่รู้สึกลัวใครถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งในชุมชนจึงลดลง เห็นได้ชัดจากการที่สมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันวางแผนการใช้ที่ดิน การแบ่งน้ำ การแบ่งงานในกิจกรรมสาธารณะ หรือแม้แต่การช่วยเหลือกันในช่วงวิกฤต เช่น น้ำท่วม หรือภัยแล้ง กล่าวได้ว่า ความชัดเจนในการบริหารของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์ ไม่เพียงแต่ทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังหล่อหลอมให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในบริบทของเกษตรกรท้องถิ่น

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

"สิ่งที่ผมอยากให้ทุกคนจำไว้คือ ทุกเสียงในชุมชนนี้มีคุณค่า ไม่ว่าท่านจะเป็นเกษตรกรรุ่นเก่า รุ่นใหม่ ปลูกน้อย ปลูกมาก เสียงของท่านเรานำมาใช้ในการวางแผน เพราะเราไม่ได้ต้องการแค่ปลูกให้พออยู่พอกิน แต่เราต้องการให้ลูกหลานเราอยู่ได้ อยู่ดี และภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม ผมกับคณะกรรมการไม่ใช่คนสั่ง แต่เราเป็นคนทำงานร่วมกับพวกท่าน เราพร้อมฟัง พร้อมเปิด และพร้อมเดินไปด้วยกัน"(ก้านัน)

"การเปลี่ยนแปลงไม่เกิดจากคนคนเดียว มันเกิดจากพวกเราทุกคน และถ้าเรายังจับมือกันไว้อย่างนี้ ตะโละกาโปร์จะไม่ใช้แค่ตำบลที่เข้มแข็งในสายตาคนนอก แต่จะเป็นบ้านที่เราทุกคนภูมิใจ ว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมันขึ้นมาจริง ๆ"(ก้านัน)

ประเด็นที่ 4 ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนตำบลตะโละกาโปร์มีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพของครัวเรือน แนวทางการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเป็นหลัก การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกพืชผสมผสาน การทำสวนยางพารา และการเพาะเลี้ยงสัตว์พื้นบ้าน ยังคงเป็นฐานรายได้สำคัญควบคู่กับการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบสหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนแรงงาน ความรู้ และแบ่งปันทรัพยากรซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันมีการเปิดโอกาสให้เยาวชนและสตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งการฝึกอบรมทักษะใหม่และการเข้าถึงช่องทางการตลาดที่ทันสมัยผ่านเครือข่ายออนไลน์

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

"ผมกลับมาบ้านหลังเรียนจบ ก็อยากช่วยพ่อแม่ทำสวน แต่ก็เอาความรู้เรื่องออนไลน์มาช่วยด้วย อย่างการถ่ายรูปสินค้าลงเพจชุมชน ทำให้ของในหมู่บ้านขายออกไปได้กว้างขึ้น เราไม่ใช่แค่ปลูกแล้วขายให้พ่อค้าคนกลาง แต่เริ่มสร้างตลาดเองได้บ้างแล้ว"(ยะโกะ นามสมมุติ)

"อยู่ที่นี่เรายังทำการปลูกพริกเป็นหลัก แต่ไม่ได้พึ่งอย่างเดียวแล้วนะ ช่วงราคาพริกตกเราก็หันไปทำสวนประสมประสาน ปลูกพืชหลายอย่างไว้กินเองก่อน ที่เหลือค่อยเอาไปขาย ไม่ต้องซื้อข้าวของจากตลาดเยอะก็ช่วยประหยัดได้เยอะ ชีวิตมันไม่ลำบากเหมือนเมื่อก่อนที่ยึดแต่ยางอย่างเดียว"(กะนี นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาล

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตำบลตะโละกาโปร์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตำบลตะโละกาโปร์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอกมีลักษณะพึ่งพิงพึ่งพาและเชิงประสานงาน โดยชุมชนมองว่าหน่วยงานท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และองค์ความรู้ที่ชุมชนเองไม่สามารถจัดหาได้ ขณะเดียวกันชุมชนก็พยายามรักษาความเป็นอิสระทางวัฒนธรรมและวิถี

ชีวิต โดยมักเลือกปรับใช้โครงการหรือแนวทางจากภายนอกให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ความสัมพันธ์เช่นนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนา ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และการศึกษา แต่ในบางช่วงก็สะท้อนถึงความไม่ต่อเนื่องของการสนับสนุน หรือความไม่เข้าใจในบริบทวัฒนธรรมที่เฉพาะตัวของพื้นที่ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนมีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น สามารถเจรจาและกำหนดทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการจริงของคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จึงไม่เพียงเสริมสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างทางสังคม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนเอง ทำให้ชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ค่อย ๆ พัฒนาความเข้มแข็งจากฐานราก โดยอาศัยทั้งพลังจากภายในและความร่วมมือจากภายนอกควบคู่กันไป

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“ชุมชนเรามีเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมของเรา เวลาหน่วยงานข้างนอกจะเข้ามา เราก็อยากให้เขาเข้าใจความเป็นเรา ไม่ใช่เข้ามาแล้วเอาโครงการสำเร็จรูปใส่เข้ามาเลย แต่ก็ต้องยอมรับว่าการได้ทำงานร่วมกัน มันทำให้เรามีโอกาส มีเวที มีการพูดคุยกับโลกภายนอกมากขึ้น ตรงนี้แหละที่ทำให้ชุมชนเราไม่ปิดตัวเอง แต่ก็ไม่ทิ้งรากเหง้า”(นายกองค์การบริหารส่วนตำบล)

“ที่ผ่านมามีหน่วยงานจากข้างนอกเข้ามาช่วยเรื่องราคาพริก เรื่องปลูกพืชเสริมรายได้ เราก็ดีใจนะ แต่บางทีก็รู้สึกว่ามันเป็นโครงการระยะสั้น พอหมดงบก็หายไป ชาวบ้านเราเลยต้องคิดเองด้วยว่าจะต่อยอดยังไง แต่ข้อดีคือมันทำให้เราไม่อยู่เฉย เราได้ฝึกคิด ได้รวมกลุ่มกันปรึกษากันหาทางเองมากขึ้น ทำให้เราเข้มแข็งกว่าเดิม”(จีตี นามลมมุดิ)

ประเด็นที่ 6 ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ

6.การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน หรือเครือข่ายอื่น ๆ ในด้านงบประมาณ และองค์ความรู้ มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ พบว่าการบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีความชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับฐานราก ผู้นำท้องถิ่นไม่ใช่เพียงแค่ผู้วางนโยบาย แต่ยังลงพื้นที่ รับฟังปัญหา และเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ทำให้เกิดความรู้สึกว่าทุกเสียงมีความหมาย และสามารถส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในระดับชุมชนได้จริง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ผู้นำมีความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณเพื่อการพัฒนาการเกษตร น้ำเพื่อการเพาะปลูก และการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ความโปร่งใสนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการบริหาร และพร้อมจะร่วมมือกันในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดอบรมความรู้ หรือการวางแผนการผลิตร่วมกัน นอกจากนี้ การบริหารที่มีแบบแผนและเน้นการมีส่วนร่วม ยังส่งผลอย่างชัดเจนต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน เกษตรกรให้ความเห็นว่า เมื่อทุกคนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ไม่

รู้สึกว่ามีใครถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งในชุมชนจึงลดลง เห็นได้ชัดจากการที่สมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันวางแผนการใช้ที่ดิน การแบ่งน้ำ การแบ่งงานในกิจกรรมสาธารณะ หรือแม้แต่การช่วยเหลือกันในช่วงวิกฤต เช่น น้ำท่วม หรือภัยแล้ง กล่าวได้ว่า ความชัดเจนในการบริหารของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนในตำบลตะโลงกาโปร์ ไม่เพียงแต่ทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังหล่อหลอมให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในบริบทของเกษตรกรรมท้องถิ่น

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“กลุ่มปลูกพริกของเรานี้ตั้งมาเพราะคนในหมู่บ้านเขาเริ่มเห็นว่าปลูกพริกขายได้ดี แต่ก่อนต่างคนต่างปลูก ไม่ได้รวมกลุ่มกันจริงจัง ผลผลิตก็ไม่สม่ำเสมอ ขายก็ได้ราคาบ้างไม่ได้บ้าง แต่พอเราได้งบประมาณสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน แล้วมีเจ้าหน้าที่เกษตรมาให้ความรู้เรื่องการวางแผนปลูก ใช้พันธุ์ดี ใช้ปุ๋ยอย่างมีระบบ เราก็เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลง ผลผลิตมันดีขึ้น ต้นทุนลดลง พอปลูกได้คุณภาพเหมือนกันหลายราย เราก็รวมขายเป็นล็อตใหญ่ได้ เจริญกับพ่อค้าได้ตรง ๆ ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางมากนัก เราไม่ได้หวังจะรวย แต่อยากอยู่ได้ อยู่ดี พอมันมีเครือข่ายภายนอกเข้ามาช่วย ไม่ใช่แค่ให้เงินนะ แต่เขามานั่งคุย มาสอนให้คิดเป็นระบบ สอนให้วางแผนระยะยาว ทำให้กลุ่มเราเข้มแข็งขึ้น ตอนนี้มีปัญหาเรื่องโรคพืช เรื่องตลาด เราก็ช่วยกัน ไม่ได้แยกกันเหมือนเมื่อก่อนแล้ว”(นัสเราะห์ นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 7 ชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

การยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่มีรากฐานมาจากการยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษที่เน้นความกตัญญู ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกัน ภูมิปัญญาและแบบแผนการใช้ชีวิตเหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านครอบครัวและกิจกรรมประเพณีทางศาสนา ทำให้คนในชุมชนยังคงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานศพ หรือกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ สิ่งนี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านได้น้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ความสำคัญกับความพอประมาณ การมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ หลายครอบครัวเลือกปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน รวมทั้งมีการวางแผนจัดการรายรับรายจ่ายอย่างรอบคอบ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดค่าใช้จ่าย เพิ่มความมั่นคงทางอาหาร และทำให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ในระดับชุมชน ผู้นำและสมาชิกได้ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักพอเพียง เช่น การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและสมุนไพร การผลิตข้าวเกรียบปลาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่

ตลอดจนการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อกิจกรรมการเกษตรร่วมกัน ความพยายามเหล่านี้ไม่เพียงช่วยสร้างรายได้เสริม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสืบทอดมา

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

“คำสอนบรรพบุรุษสอนให้เรารู้จักช่วยเหลือกัน เวลาเพื่อนบ้านลำบาก เราก็ช่วยกันพากันทำ ไม่รอให้ใครมาสั่ง นี่แหละคือสิ่งที่ทำให้ชุมชนของเรายังเหนียวแน่น และเมื่อเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ก็ช่วยให้ผมรู้จักจัดการกับสวนและรายได้ของครอบครัว ผมไม่เน้นปลูกมากเกินไป ไม่ซื้อของฟุ่มเฟือย ทุกอย่างทำให้พอเหมาะ พอเพียงกับครอบครัวเรา” (ต่อเลาะ นามสมมุติ)

“ดิฉันคิดว่าแนวคิดพอเพียงทำให้ชีวิตสบายขึ้นเยอะ ก่อนหน้านี้ก็เคยอยากไดโน่นนี่ตามโฆษณา แต่พอเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ก็เริ่มปลูกผักสวนครัว ทำของกินของใช้เอง ขายบ้าง แบ่งกันใช้บ้าง ก็พออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อนใคร นอกจากนี้ เรายังเอาวิธีนี้มาประยุกต์กับกลุ่มอาชีพของชุมชน ทำให้ทุกคนมีรายได้เสริมและช่วยเหลือกันในชุมชน เหมือนได้ทำตามคำสอนของบรรพบุรุษไปพร้อม ๆ กัน” (ซีตี นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 8 ชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ

ลักษณะการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติมีผลต่อความสัมพันธ์และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า การแบ่งพื้นที่ทำกินและการจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับประเพณีท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการกำหนดโซนทำเกษตรกรรม ป่าชุมชน และแหล่งน้ำ การที่สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดูแลพื้นที่ทำกินช่วยสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ชาวบ้านยังเน้นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การเก็บผลผลิตตามฤดูกาล และการหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีเกินจำเป็น การปฏิบัติร่วมกันนี้ช่วยสร้างความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมและลดความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างชัดเจน ผลจากการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง สมาชิกชุมชนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเกษตรกรรมช่วยเหลือแรงงานในงานเก็บเกี่ยว และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติหรือทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง การตัดสินใจร่วมกันและการประชุมชุมชนเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทำกินยังเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน เพราะสมาชิกทุกคนรู้สึกว่าตนมีสิทธิ์และความรับผิดชอบต่อทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มีอุปสรรคบางประการที่ชาวบ้านสะท้อน เช่น ความขัดแย้งเรื่องขอบเขตพื้นที่ทำกิน การบุกรุกพื้นที่สาธารณะ และความไม่แน่นอนจากนโยบายภาครัฐ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางครั้งทำให้ความร่วมมือภายในชุมชนต้องปรับตัว

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

"ผมชอบระบบนี้เพราะทำให้เราแลกเปลี่ยนความรู้กันได้มาก ไม่ว่าจะเรื่องการปลูกผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ หรือการจัดการน้ำ ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เราเชื่อใจและเคารพซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ของชุมชนจึงแน่นแฟ้นและช่วยให้เราผ่านปัญหาไปได้ง่ายขึ้น"(แบแอนนามสมมุติ)

"ผมทำสวนแบบประสมผสมโดยการเน้นการปลูกพริก ร่วมกับปลูกผักสวนครัวเล็ก ๆ รอบ ๆ ทำให้เราต้องมานั่งวางแผนกันเรื่องน้ำ เรื่องปุ๋ย และแบ่งเวลาทำงานกัน ทุกคนในหมู่บ้านรู้ว่าใครจะช่วยตอนไหน เวลาเก็บผักหรือเก็บผลผลิตจากสวนยาง การช่วยกันทำให้เราสนิทกันมากขึ้น รู้สึกเหมือนมีเครือข่ายช่วยเหลือกันตลอด"(ยะโกะ นามสมมุติ)

ประเด็นที่ 9 ชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ลูกหลานที่จบการศึกษาแล้วกลับมามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ลูกหลานที่จบการศึกษาแล้วเมื่อกลับมามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น พวกเขานำความรู้และทักษะใหม่ๆ ที่ได้รับจากการศึกษาไปถ่ายทอดแก่คนในชุมชน ทั้งในด้านการใช้เทคโนโลยี การจัดการธุรกิจขนาดเล็ก และการปรับปรุงกระบวนการเกษตร ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มรายได้อย่างยิ่งยอน นอกจากนี้ ลูกหลานที่กลับมายังมีส่วนในการริเริ่มและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การจัดอบรมอาชีพ เวิร์กช็อป และโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค ซึ่งสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้บทบาทด้านความรู้และกิจกรรม ลูกหลานที่กลับมายังนำแนวคิดด้านการจัดการ การวางแผน และนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้นและมีวิสัยทัศน์ระยะยาวที่ชัดเจน อีกทั้งพวกเขายังเป็นตัวอย่างที่ดีและแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลจากบทบาทเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการจัดการตนเอง แลความร่วมมือระหว่างสมาชิก ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน

ตั้งคำถามการสัมภาษณ์

"เราเห็นลูกหลานที่กลับมา เขาเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น ทำเพจขายของออนไลน์ ทำให้สินค้าพื้นบ้านของชุมชนเราเข้าถึงคนเมืองได้มากขึ้น เขายังตั้งกลุ่มสอนผู้สูงอายุและเด็กๆ ให้ใช้มือถือ ทำให้ทุกคนรู้สึกว่าไม่ตกยุค รู้สึกว่าเขาไม่ได้กลับมาแค่ทำให้ตัวเองสบาย แต่กลับมาช่วยชุมชนจริงๆ"(มารีแยะ นามสมมุติ)

"เขามาแล้วก็ไม่ได้มานั่งสอนอย่างเดียว แต่เขาไปลงมือทำกับเรา เช่น ช่วยสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์แบบใหม่และโรงเรือนเพาะเมล็ดพริกในฐานเพาะกล้า สอนวิธีดูแลสัตว์ไม่ให้ป่วยและสอนการเพาะปลูกในแปลงเพาะเมล็ด แถมยังสอนบัญชีค่าใช้จ่ายให้เราดูว่าขายได้กำไรมากน้อยแค่ไหน พอทำตามที่เขาสอน ชาวบ้านหลายคนก็เริ่มทำตาม มีรายได้มากขึ้น และเห็นว่าการกลับมาของเขามีคุณค่าต่อชุมชนจริงๆ"(นัสเราะห์ นามสมมุติ)

สรุปชุมชนตำบลตะโละกาโปร์มีความเข้มแข็งที่เกิดจากหลายมิติซึ่งเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นผ่านการปฏิบัติจริงและการเล่าเรื่อง ทำให้เยาวชนซึมซับทั้งทักษะและคุณค่าทางวัฒนธรรม ขณะที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังทั้งการประชุม วางแผน และลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและสร้างความสามัคคี กระบวนการบริหารของผู้นำและคณะกรรมการมีลักษณะโปร่งใสและเปิดกว้าง ทำให้ชาวบ้านไว้วางใจและพร้อมร่วมมือในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ครั้วเรือนยังคงยึดเกษตรกรรมเป็นฐานรายได้ โดยมีการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิต และพัฒนาเครือข่ายตลาดใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดการพึ่งพาคนกลาง ความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอกมีทั้งด้านพึ่งพาและการปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น จึงช่วยให้เข้าถึงทรัพยากรโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ นอกจากนี้ การยึดถือค่านิยมบรรพบุรุษและหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นกรอบคิดที่ช่วยให้ครัวเรือนจัดการชีวิตอย่างพอประมาณและยั่งยืน ขณะเดียวกันการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมเสริมสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้ง อีกทั้งลูกหลานที่กลับมาหลังการศึกษาได้มีบทบาทสำคัญในการนำความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาชุมชน ผลลัพธ์โดยรวมทำให้ตำบลตะโละกาโปร์มีทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้น และศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนรากฐานของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกรกรณีสึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในกาขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในพื้นที่ตะโละกาโปร์สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกรกรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้ว่า รูปแบบทุนทางสังคมในกาขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรสามารถอธิบายเพิ่มเติมโดยสามารถแบ่งประเด็นอธิบายได้ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบทุนทางสังคมในกาขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย แหล่งทุนทางสังคม ทุนทางสังคมของกลุ่มเกษตรกรมีรากฐานมาจากทั้งครัวเรือน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก โดยครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดภูมิปัญญา แรงงาน และกำลังใจ ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความมั่นคงทางจิตใจ ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้อย่างเข้มแข็ง ขณะที่ชุมชนสร้างพลังร่วมจากความไว้วางใจ ความเกื้อกูล และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อปัญหา ส่วนหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายเกษตรกร ช่วยเติมเต็มในด้านความรู้ การจัดการกลุ่ม การตลาด และแรงบันดาลใจ ทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้กับกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปณิตกา งามเจริญ (2567) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งทุนทางสังคมของทุนทางสังคมภายในครัวเรือนของเกษตรกรเกิดจากสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ และเพื่อนสนิทที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและมีระยะเวลาของความสัมพันธ์เกิน 10ปีขึ้นไป สำหรับทุนทางสังคมภายในชุมชนเกิดจากเพื่อนร่วมงาน รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่โดยมิได้จำกัดอยู่แค่ในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ แต่ยังรวมไปถึงลูกค้า เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอื่น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเกิดจากสถาบันที่เป็นทางการต่างๆ เช่น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ข้าราชการในพื้นที่ ภาคเอกชนและเครือข่ายเกษตรกรนอกพื้นที่

รูปแบบความสัมพันธ์รูปแบบความสัมพันธ์ของเกษตรกรในชุมชนสะท้อนถึงความใกล้ชิดและความไว้วางใจทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยภายในครอบครัวสมาชิกช่วยเหลือกันทั้งด้านแรงงาน การจัดการ และการให้กำลังใจ ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนเกษตรกร ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในชุมชนส่วนใหญ่เป็นแนวนอน คือการช่วยเหลือและแบ่งปันกันอย่างเท่าเทียม แต่ก็มีความสัมพันธ์แนวตั้งในกรณีที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรหรืออำนาจจากพ่อค้าคนกลางหรือหน่วยงานรัฐ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกยังเป็นอีกมิติที่สำคัญ เพราะช่วยเสริมองค์ความรู้ เทคนิคการผลิต การตลาด และแหล่งทุน ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจและสามารถรวมกลุ่มได้เข้มแข็งขึ้น โดยรวมแล้ว ความสัมพันธ์ทั้งสามระดับมีส่วนเกื้อหนุนกันและเป็นพลังสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนให้กับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปณิตกา งามเจริญ (2567) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของทุนทาง

สังคมภายในครัวเรือนและทุนทางสังคมภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอนที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งที่มีลำดับชั้นหรืออำนาจที่แตกต่างกันผ่านสถาบันหรือองค์กรต่างๆที่เป็นทางการรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนถึงความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่มเกษตรกร

การกระทำทางสังคม การกระทำทางสังคมของเกษตรกรในชุมชนตะโกละกาโปร์สะท้อนถึงความร่วมมือและการช่วยเหลือกันทั้งในครัวเรือน ชุมชน และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภายนอกภายในครอบครัว สมาชิกแบ่งงานตามความถนัดและช่วยกันแก้ปัญหา ทำให้เกิดความเข้มแข็งและความผูกพัน ส่วนในระดับชุมชน การประชุมและกิจกรรมกลุ่มช่วยสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และการเรียนรู้ร่วมกัน ขณะที่การเข้าร่วมโครงการหรืออบรมจากภายนอกช่วยเพิ่มองค์ความรู้ ทักษะ และเปิดโอกาสเชื่อมโยงเครือข่ายใหม่ ๆ ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีพลังในการปรับตัวรับมือกับปัญหา และพัฒนาชุมชนไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปณิณิกางมเจริญ (2567) ได้กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมภายในครัวเรือนเป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน เกษตรกรสามารถปรึกษาหารือหรือบอกเล่าปัญหาของตนเองได้อย่างสนิทใจ เช่น ปัญหาการทำเกษตร ปัญหาเรื่อง ธุรกิจ รวมถึงเกษตรกรจะรู้สึกไว้วางใจและรับฟังคำแนะนำจากบุคคลในกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนทุนทางสังคมภายในชุมชน เป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคย หรือมีความแตกต่างในแง่ของสถานภาพทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชน เป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีอำนาจแตกต่างกันผ่านสถาบันที่เป็นทางการต่างๆ สำหรับการกระทำทางสังคม จะพบว่า ทุนทางสังคมภายในครัวเรือนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ คือ รูปแบบการสนทนาจะขึ้นอยู่กับความสนิทสนมคุ้นเคย ไม่มีเวลาเฉพาะจงใจในการพูดคุย ในขณะที่ทุนทางสังคมภายในชุมชนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการ คือ มีรูปแบบการพูดคุยปรึกษาที่ค่อนข้างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ความไว้วางใจจะเกิดจากรื่องของการปรึกษาหารือหรือเรื่องการทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทุนทางสังคมภายนอกชุมชนการกระทำทางสังคมจะเน้นจากการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การอบรม การเรียนต่างๆ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน พบว่าการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ใกล้ชิดและเป็นธรรมชาติ มักเกิดขึ้นผ่านการปฏิบัติร่วมกัน เช่น การทำเกษตรแบบดั้งเดิม การทำอาหารท้องถิ่น หรือการทำเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน โดยผู้นำจะสอนแบบลงมือทำจริง ให้เยาวชนหรือสมาชิกใหม่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อีกทั้งมักใช้การเล่าเรื่องประกอบกับตัวอย่างในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทและคุณค่าของภูมิปัญญาได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ผู้ใหญ่ในชุมชนหนึ่งกล่าวว่า “เวลาสอนเด็ก ๆ เราก็ลงมือทำให้ดู แล้วก็ให้เขาลองทำตาม สอนทีละขั้นตอน ไม่รีบร้อน พอเขาทำเองได้ก็ภูมิใจและจดจำได้ดี” นอกจากนี้ การ

ถ่ายทอดยังเกิดขึ้นผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น งานประเพณี งานบุญ หรือเวิร์กช็อปเล็ก ๆ ที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก และสร้างความรู้สึกร่วมว่าเป็นเจ้าของภูมิปัญญาของตนเอง มีการสอดแทรกคุณค่าเรื่องความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อชุมชน และความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ผลจากกระบวนการนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนไม่เพียงแต่เยาวชนได้รับความรู้และทักษะใหม่ ๆ แต่ยังคงเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก ทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกผูกพันกับชุมชน ทำให้เมื่อเกิดปัญหาหรือความท้าทายกลุ่มสามารถร่วมมือแก้ไขและสนับสนุนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมือนที่ผู้ใหญ่คนหนึ่งเล่าว่า “เวลามีเรื่องในชุมชน ทุกคนก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพราะรู้ว่าถ้าเรารักษาภูมิปัญญาและความสัมพันธ์นี้ไว้ ชุมชนเราก็อยู่ได้อย่างมั่นคง” กระบวนการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาจึงไม่ใช่เพียงการสอนทักษะเฉพาะด้านเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีความสามัคคี และสามารถพัฒนาไปพร้อมกันอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โปธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านศรัทธารักษ์แผ่นดินเกิดจากรุ่นสู่รุ่นรวมถึงการพัฒนาความรู้พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียงควบคู่กัน

ด้านสมาชิกในชุมชน พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ต่อการบริหารจัดการชุมชนเกิดขึ้นในหลายระดับ ทั้งการเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น การร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาในประเด็นที่กระทบต่อวิถีชีวิต เช่น เรื่องน้ำ การเกษตรหรือความเป็นอยู่ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การช่วยกันจัดกิจกรรมสาธารณะ การสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงการเป็นอาสาสมัครในงานที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วม ร่วมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกทางความคิด แต่ยังสะท้อนถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อร่วมกันของสมาชิกต่อชุมชน ผลที่ตามมาคือชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะเมื่อทุกคนได้เข้ามามีบทบาท ก็ทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสามัคคี ความแตกต่างทางความคิดเห็นถูกนำมาใช้เพื่อหาทางออกที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งช่วยให้การแก้ปัญหาที่มีความรอบด้านและยั่งยืน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วม ยังทำให้สมาชิกชุมชนรู้สึกว่าคุณค่าและมีอำนาจในการกำหนดทิศทางของชุมชน จึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมความเข้มแข็งและความมั่นคงทางสังคมของชุมชนโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โปธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านสมาชิกในชุมชนการยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนโดยคณะกรรมการมาจากผู้นำหมู่บ้านที่สืบทอดจากสายเลือด ผู้นำศาสนา ผู้นำการบริหาร

การบริหารงานชุมชน พบว่าการบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีความชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับฐานราก ผู้นำท้องถิ่นไม่ใช่เพียงแค่ผู้วางนโยบาย แต่ยังลงพื้นที่ รับฟัง ปัญหา และเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ทุกเสียงมีความหมาย และสามารถ

ส่งผลต่อการตัดสินใจในระดับชุมชนได้จริง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ผู้นำมีความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณเพื่อการ พัฒนาการเกษตร น้ำเพื่อการเพาะปลูก และการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ความโปร่งใสนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการบริหาร และพร้อมจะร่วมมือกันในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน การจัดอบรมความรู้ หรือการวางแผนการผลิตร่วมกัน นอกจากนี้ การบริหารที่มีแบบแผนและเน้นการมีส่วนร่วม ยังส่งผลอย่างชัดเจนต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชนเกษตรกรให้ความเห็นว่า เมื่อทุกคนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ไม่รู้สึกว่ามีใครถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งในชุมชนจึงลดลง เห็นได้ชัดจากการที่สมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันวางแผนการใช้ที่ดินการแบ่งน้ำ การแบ่งงานในกิจกรรมสาธารณะ หรือแม้แต่การช่วยเหลือกันในช่วงวิกฤต เช่น น้ำท่วม หรือภัยแล้ง กล่าวได้ว่า ความชัดเจนในการบริหารของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์ ไม่เพียงแต่ทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังหล่อหลอมให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในบริบทของเกษตรกรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านการบริหารงานชุมชนที่ชัดเจนโดยมีผู้ใหญ่บ้านป่าดิงงามเป็นผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้าน

ความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าชาวบ้านมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเป็นหลัก การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกพืชผสมผสาน การทำสวนยางพารา และการเพาะเลี้ยงสัตว์พื้นบ้าน ยังคงเป็นฐานรายได้สำคัญควบคู่กับการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบสหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนแรงงาน ความรู้ และแบ่งปันทรัพยากรซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มอำนาจ ต่อรองทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันมีการเปิดโอกาสให้เยาวชนและสตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งการฝึกอบรมทักษะใหม่และการเข้าถึงช่องทางการตลาดที่ทันสมัยผ่านเครือข่ายออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ทุกครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงตัวเองได้มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ส่วนใหญ่ลูกหลานเมื่อศึกษาสำเร็จแล้วกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาล พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตำบลตะโละกาโปร์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอกมีลักษณะทั้งเชิงพึ่งพาและเชิงประสานงาน โดย ชุมชนมองว่าหน่วยงานท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และองค์ความรู้ที่ชุมชนเองไม่สามารถจัดทำได้ ขณะเดียวกันชุมชนก็พยายามรักษาความเป็นอิสระทาง วัฒนธรรมและวิถีชีวิต โดยมักเลือกปรับใช้โครงการหรือแนวทางจาก

ภายนอกให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ความสัมพันธ์เช่นนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนา ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และการศึกษา แต่ในบางช่วงก็สะท้อนถึงความไม่ต่อเนื่องของการสนับสนุน หรือความไม่เข้าใจในบริบทวัฒนธรรมที่เฉพาะตัวของพื้นที่ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ชุมชน มีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น สามารถเจรจาและกำหนดทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการจริงของคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จึงไม่เพียงเสริมสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างทางสังคม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจในศักยภาพของ ชุมชนเอง ทำให้ชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ค่อย ๆ พัฒนาความเข้มแข็งจากฐานราก โดยอาศัยพลังจากภายในและความร่วมมือจากภายนอกควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาลปึงโค้ง โดยความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลต่อมิติความไว้วางใจต่อกัน สิ่งที่สำคัญมีการติดต่อช่วยเหลือต่อเนื่อง

ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพพบว่าการบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการ ชุมชนมีความชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระดับฐานราก ผู้นำท้องถิ่นไม่ใช่เพียงแค่ผู้วางนโยบาย แต่ยังลงพื้นที่ รับฟังปัญหา และเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ทำให้เกิดความรู้สึกที่ทุกเสียงมีความหมายและสามารถส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในระดับชุมชนได้จริง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ผู้นำมีความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณเพื่อการพัฒนาการเกษตร น้ำเพื่อการเพาะปลูก และการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ความโปร่งใสนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการบริหาร และพร้อมจะร่วมมือกันในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดอบรมความรู้ หรือการวางแผนการผลิตร่วมกัน นอกจากนี้ การบริหารที่มีแบบแผนและเน้นการมีส่วนร่วม ยังส่งผลอย่างชัดเจนต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน เกษตรกรให้ความเห็นว่า เมื่อ ทุกคนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ไม่รู้สึกว่าใครถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งในชุมชนจึงลดลง เห็นได้ชัดจากการที่สมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันวางแผนการใช้ที่ดิน การแบ่งน้ำ การแบ่งงานใน กิจกรรมสาธารณะ หรือแม้แต่การช่วยเหลือกันในช่วงวิกฤต เช่น น้ำท่วม หรือภัยแล้ง กล่าวได้ว่าความชัดเจนในการบริหารของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์ ไม่เพียงแต่ทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ แต่ยังหล่อหลอมให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในบริบทของเกษตรกรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัย และเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าส่งเสริมความสัมพันธ์ "คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า" พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าดิงงามอยู่

ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

ชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย พบว่า การดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่มีรากฐานมาจากการยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษที่เน้นความกตัญญู ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกัน ภูมิปัญญาและแบบแผนการใช้ชีวิตเหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านครอบครัวและกิจกรรมประเพณีทางศาสนา ทำให้คนในชุมชนยังคงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานศพ หรือกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ สิ่งนี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านได้น้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ความสำคัญกับความพอประมาณ การมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ หลายครอบครัวเลือกปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน รวมทั้งมีการวางแผนจัดการรายรับรายจ่ายอย่างรอบคอบ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดค่าใช้จ่าย เพิ่มความมั่นคงทางอาหาร และทำให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ในระดับชุมชน ผู้นำและสมาชิกได้ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักพอเพียง เช่น การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและสมุนไพร การผลิตข้าวเกรียบปลาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ ตลอดจนการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อกิจกรรมการเกษตรร่วมกัน ความพยายามเหล่านี้ไม่เพียงช่วยสร้างรายได้เสริม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสืบทอดมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ภาคีเครือข่าย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำดอยผาแดงสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง เป็นต้น

ชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ พบว่าลักษณะการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติมีผลต่อความสัมพันธ์และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า การแบ่งพื้นที่ทำกินและการจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับประเพณีท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการกำหนดโซนทำเกษตรกรรม ป่าชุมชน และแหล่งน้ำ การที่สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดูแลพื้นที่ทำกินช่วยสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ชาวบ้านยังเน้นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การเก็บผลผลิตตามฤดูกาล และการหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีเกินจำเป็น การปฏิบัติร่วมกันนี้ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันของความเป็นเจ้าของร่วมและลดความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างชัดเจน ผลจากการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง สมาชิกชุมชนมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงความรู้ด้านเกษตรกรรมช่วยเหลือแรงงานในงานเก็บเกี่ยว และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติหรือ

ทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง การตัดสินใจร่วมกันและการประชุมชุมชนเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทำกินยังเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน เพราะสมาชิกทุกคนรู้สึกว่ามีสิทธิ์และความรับผิดชอบต่อทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มีอุปสรรคบางประการที่ชาวบ้านสะท้อน เช่น ความขัดแย้งเรื่องขอบเขตพื้นที่ทำกิน การบุกรุกพื้นที่สาธารณะ และความไม่แน่นอนจากนโยบายภาครัฐ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางครั้งทำให้ความร่วมมือภายในชุมชนต้องปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ(2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ ความเข้มขันวิถีในชีวิตชาวบ้านที่ผูกพัน กับธรรมชาติดิน น้ำ ป่า การเกษตรเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนผลผลิต วัฒนธรรมแบบช่วยเหลือกัน

ชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าลูกหลานที่จบการศึกษาแล้วเมื่อกลับมามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น พวกเขานำความรู้และ ทักษะใหม่ๆ ที่ได้รับจากการศึกษาไปถ่ายทอดแก่คนในชุมชน ทั้งในด้านการใช้เทคโนโลยี การ จัดการธุรกิจขนาดเล็ก และการปรับปรุงกระบวนการเกษตร ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถทำงานอย่าง มีประสิทธิภาพและเพิ่มรายได้ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ลูกหลานที่กลับมายังมีส่วนในการริเริ่มและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การจัดอบรมอาชีพ เวิร์กช็อป และโครงการพัฒนาสาธารณสุขโปภาค ซึ่งสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้บทบาทด้านความรู้และ กิจกรรม ลูกหลานที่กลับมายังนำแนวคิดด้านการจัดการ การวางแผนและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้นและมีวิสัยทัศน์ระยะยาวที่ชัดเจน อีกทั้งพวกเขายังเป็นตัวอย่างที่ดีและแรง บันดาลใจให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลจากบทบาทเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการจัดการตนเอง แลควม ร่วมมือระหว่างสมาชิก ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของวารุณี โพธาสินธุ์และคณะ (2565)ที่ได้ให้ความหมายว่า ด้านชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้น้อมนำหลัก"เข้าใจ เข้าถึงพัฒนา" มาเป็นกรอบดำเนินงานในการจัดการที่ดิน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน จัดระบบพื้นที่การทำไร่หมุนเวียน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าถึงสิ่งที่ตนเอง ต้องการพัฒนาแบบพอเพียง

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของรูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร โดยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งสอดคล้องกับ ปณิตกา งามเจริญ (2567) ได้กล่าวถึง เพื่อศึกษารูปแบบทุนทางสังคมในกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์ ในอำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมและองค์ประกอบพื้นฐานของทุนทางสังคมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) แหล่งทุนทางสังคม แหล่งทุนทางสังคมของทุนทางสังคมภายในครัวเรือนของเกษตรกรเกิดจากสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ และเพื่อนสนิทที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีและมีระยะเวลาของความสัมพันธ์เกิน 10ปีขึ้นไป สำหรับทุนทางสังคมภายในชุมชนเกิดจากเพื่อนร่วมงาน รวมถึงเกษตรกรในพื้นที่โดยมิได้จำกัดอยู่แค่ในกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ แต่ยังรวมถึงลูกค้า เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอื่น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเกิดจากสถาบันที่เป็นทางการต่างๆเช่น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ข้าราชการในพื้นที่ ภาคเอกชนและเครือข่ายเกษตรกรนอกพื้นที่ 2) รูปแบบความสัมพันธ์ลักษณะของทุนทางสังคมภายในครัวเรือนและทุนทางสังคมภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอนที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้งที่มีลำดับชั้นหรืออำนาจที่แตกต่างกันผ่านสถาบันหรือองค์กรต่างๆที่เป็นทางการรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสะท้อนถึงความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่มเกษตรกร 3) การกระทำทางสังคม ทุนทางสังคมภายในครัวเรือนเป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน เกษตรกรสามารถปรึกษาหารือหรือบอกเล่าปัญหาของตนเองได้อย่างสนิทใจ เช่น ปัญหาการทำเกษตร ปัญหาเรื่อง ธุรกิจ รวมถึงเกษตรกรจะรู้สึกไว้วางใจและรับฟังคำแนะนำจากบุคคลในกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนทุนทางสังคมภายในชุมชน เป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคย หรือมีความแตกต่างในแง่ของสถานภาพทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น ทุนทางสังคมภายนอกชุมชนเป็นความไว้วางใจระหว่างบุคคลที่มีอำนาจแตกต่างกันผ่านสถาบันที่เป็นทางการต่างๆ สำหรับการกระทำทางสังคม จะพบว่า ทุนทางสังคมภายในครัวเรือนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการคือ รูปแบบการสนทนาจะขึ้นอยู่กับความสนิทสนมคุ้นเคย ไม่มีเวลาเฉพาะจงใจในการพูดคุย ในขณะที่ทุนทางสังคมภายในชุมชนจะกระทำผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการ คือมีรูปแบบการพูดคุยปรึกษาที่ค่อนข้างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ความไว้วางใจจะเกิดจากเรื่องของการปรึกษาหารือเรื่องการทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทุนทางสังคมภายนอกชุมชนการกระทำทางสังคมจะเน้นจากการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การอบรม การเรียนต่างๆ

5.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งสอดคล้องกับ วารุณี โพธาสินธุ์ และคณะ (2565) ได้กล่าวถึง มุลเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าตึง

งาม อาเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่พบว่า 1) ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านศรัทธารักษ์แผ่นดินเกิดจากรุ่นสู่รุ่นรวมถึงการพัฒนาความรู้พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียงควบคู่กัน 2) ด้านสมาชิกในชุมชนการยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนโดยคณะกรรมการมาจากผู้ัน ๆหมู่บ้านที่สืบทอดจากสายเลือด ผู้นำศาสนา ผู้นำการบริหาร 3) ด้านการบริหารงานชุมชนที่ชัดเจนโดยมีผู้ใหญ่บ้านป่าตึงงามเป็นผู้ัน 1ชุมชน และคณะกรรมการชุมชนดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้าน 4) ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ทุกครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงตัวเองได้ มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ส่วนใหญ่ลูกหลานเมื่อศึกษาสำเร็จแล้วกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน มีชาวต่างประเทศมาศึกษาดูงาน 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาลปิงโค้ง โดยความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลต่อมิติความไว้วางใจต่อกัน สิ่งที่สำคัญมีการติดต่อช่วยเหลือต่อเนื่อง 6) ด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัย และเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าส่งเสริมความสัมพันธ์ "คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า" พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าตึงงามอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา 7) ด้านชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ภาคีเครือข่าย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำดอยผาแดง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง เป็นต้น 8) ด้านชุมชนยึดค่านิยมบรรพบุรุษ ความเข้มขันวิถีในชีวิตชาวบ้านที่ผูกพันกับธรรมชาติดิน น้ำ ป่า การเกษตรเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยนผลผลิตวัฒนธรรมแบบช่วยเหลือกัน 9) ด้านชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้น้อมนำหลัก"เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" มาเป็นกรอบดำเนินงานในการจัดการที่ดิน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน จัดระบบพื้นที่การทำไร่หมุนเวียน พื้นที่ใช้สอยพื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าถึงสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนาแบบพอเพียง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง พร้อมวางระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส มีการกำหนดกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่เป็นธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความสามัคคีภายในกลุ่ม อันจะนำไปสู่การเพิ่มพลังต่อรองและความยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกร

2. ควรพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุน ความรู้ นวัตกรรม และการตลาด ซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ศึกษาในพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทุนทางสังคมและปัจจัยความเข้มแข็งในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของเยาวชน คนรุ่นใหม่ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มดิจิทัล ที่อาจเป็นปัจจัยใหม่ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร

บรรณานุกรม

- จินตวีร์ เกษมสุข. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงพร หุ่นตระกูล. (2550). บทบาทของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง.
- ปณิติกา งามเจริญ. (2567). รูปแบบทุนทางสังคมในกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พรทิพย์ ตีลกันันท์. (2557). ความมั่นคงทางอาหารกับอธิปไตยทางอาหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สนธยา พลศรี. (2545). *แนวคิดชุมชนและบทบาทของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง.
- สงวนดี. (2566). *ทุนทางสังคมกับการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรในภาคใต้*. วารสารการพัฒนาท้องถิ่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *รายงานการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการฯ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการเกษตรระดับชุมชน ปี 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- วารุณี โปธาสินธุ์, และคณะ. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้านป่าดงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. วารสารวิจัยสังคม.
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2559). *วิกฤตอาหาร: ปัญหาและทางออกของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง.
- อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย, และคณะ. (2556). *สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย: วิเคราะห์จากข้อมูล FAO*. วารสารโภชนาการ.
- Agranoff, R., & McGuire, M. (2001). Big questions in public network management research. *Journal of Public Administration Research and Theory*.
- Bourdieu, P. (1985). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Greenwood.
- FAO. (1996). *World Food Summit: Rome Declaration on World Food Security*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Fukuyama, F. (1999). Social capital and civil society. *IMF Working Paper*, 99/74.
- Jefferson, T. (2010). *Human rights and food security: International perspectives*. Geneva: UN Publications.
- La Via Campesina. (2012). *The Nyeleni Declaration on Food Sovereignty*. Retrieved from <http://viacampesina.org>
- McMichael, P. (2009). A food regime genealogy. *The Journal of Peasant Studies*.
- OECD. (2001). *The well-being of nations: The role of human and social capital*. Paris: OECD Publishing.
- Peters, B. G. (2010). *The politics of bureaucracy: An introduction to comparative public administration (6th ed.)*. Routledge.

บุคคลานุกรม

- 1) รอที่ นามสมมุติ (ผู้ให้สัมภาษณ์) อามีเราะห์ อุเซ็ง (ผู้สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2568
- 2) ตีอนัน นามสมมุติ (ผู้ให้สัมภาษณ์) อามีเราะห์ อุเซ็ง (ผู้สัมภาษณ์) กำนัน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2568

18) นัสเราะ นามสมมุติ (ผู้ให้สัมภาษณ์) สุเปียนี อาเยาะแซ (ผู้สัมภาษณ์) ประชาชน ตำบลตะ
โละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2568

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่องปัจจัยความเข้มแข็งและรูปแบบทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มเกษตรกร
กรณีศึกษาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

รูปแบบทุนทางสังคมในกาจับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกร ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ในพื้นที่ตะโละกาโปร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ :นามสกุล.....
- 2) เพศ : (...) หญิง (...) ชาย
- 3) อายุ :ปี
- 4) อาชีพ : ตำแหน่ง :
- 5) ที่อยู่ :หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 6) สถานที่สัมภาษณ์ :วันและเวลา.....

รูปแบบทุนทางสังคม

ด้านที่ 1: แหล่งทุนทางสังคม (Sources of Social Capital)

1. แหล่งทุนทางสังคมภายในครัวเรือนของเกษตรกรในชุมชนตำบลตะโละกาโปร์มีลักษณะอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร?
2. ทุนทางสังคมภายในชุมชนของกลุ่มเกษตรกรเกิดขึ้นจากปัจจัยใด และสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในกลุ่มอย่างไร?
3. หน่วยงานภายนอกชุมชน เช่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน หรือเครือข่ายเกษตรกร มีบทบาทอย่างไรในการสร้างหรือสนับสนุนทุนทางสังคมของกลุ่มเกษตรกร?

ด้านที่ 2: รูปแบบความสัมพันธ์ (Forms of Relationships)

4. ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนของเกษตรกรในชุมชนนี้มีลักษณะอย่างไร และสะท้อนถึงความไว้วางใจในกลุ่มอย่างไร?
5. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรภายในชุมชนเป็นแบบแนวนอนหรือแนวตั้ง และปัจจัยใดส่งผลให้เกิดความแตกต่าง?
6. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกชุมชนเป็นไปในลักษณะใด และมีอิทธิพลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรอย่างไร?

ด้านที่ 3: การกระทำทางสังคม (Social Actions)

7. เกษตรกรในชุมชนนี้มีการกระทำทางสังคมภายในครัวเรือนอย่างไรที่สะท้อนความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน?

8. การกระทำทางสังคมในระดับชุมชน เช่น การประชุมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความรู้ หรือกิจกรรมกลุ่ม มีบทบาทอย่างไรในการสร้างความไว้วางใจและความสามัคคี?
9. รูปแบบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรมหรือโครงการสนับสนุน ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรอย่างไร?

ด้านปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชน (Community Strength Factors)

1. ด้านผู้นำชุมชน

วิธีการที่ผู้นำถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นมีลักษณะอย่างไร และส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร?

2. ด้านสมาชิกในชุมชน

สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนอย่างไร และสิ่งนี้มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหรือไม่?

3. ด้านการบริหารงานชุมชน

การบริหารจัดการของผู้นำและคณะกรรมการชุมชนในตำบลตะโละกาโปร์มีความชัดเจนอย่างไร และส่งผลอย่างไรต่อการสร้างความสามัคคีในชุมชน?

4. ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนตำบลตะโละกาโปร์มีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพของครัวเรือนอย่างไร เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเอง?

5. ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตำบลตะโละกาโปร์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภายนอกมีลักษณะอย่างไร และส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร?

6. ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน หรือเครือข่ายอื่น ๆ ในด้านงบประมาณและองค์ความรู้ มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร?

7. ด้านค่านิยมและวิถีชีวิต

การยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชุมชนตำบลตะโละกาโปร์อย่างไร?

8. ด้านทรัพยากรและพื้นที่ทางกายภาพ

ลักษณะการจัดการพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติในตำบลตะโละกาโปร์มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างไร?

9. ด้านการสืบทอดและการกลับมาพัฒนาบ้านเกิด

ลูกหลานที่จบการศึกษาแล้วกลับมามีบทบาทอย่างไรในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น?

7

ภาพผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 1

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวนุรยานา เจะเอง

วัน เดือน ปีเกิด : 19 พฤษภาคม 2546

ที่อยู่ : บ้านเลขที่ 125 หมู่2 ตำบลเกาะจัน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 สาขาการปกครองและ
กฎหมายมหาชนหลักสูตรรัฐศาสตร บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 2

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวอามีเราะห์ อุเซ็ง

วัน เดือน ปีเกิด : 28 ตุลาคม 2546

ที่อยู่ : 69/3 หมู่3 ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 สาขาการปกครองและ
กฎหมายมหาชนหลักสูตรรัฐศาสตร บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 3

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวสุเปียนี อาเยาะแซ

วัน เดือน ปีเกิด : 01 เมษายน 2546

ที่อยู่ : 92/6 หมู่4 ตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 สาขาการปกครองและ
กฎหมายมหาชนหลักสูตรรัฐศาสตร บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาพผนวก ค
ภาพถ่ายกิจกรรม

ภาพถ่ายสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร

ภาพถ่ายสัมภาษณ์สภาองค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์